

DE HEERIAAN

Contactblad van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph
Zusters van de Choorstraat

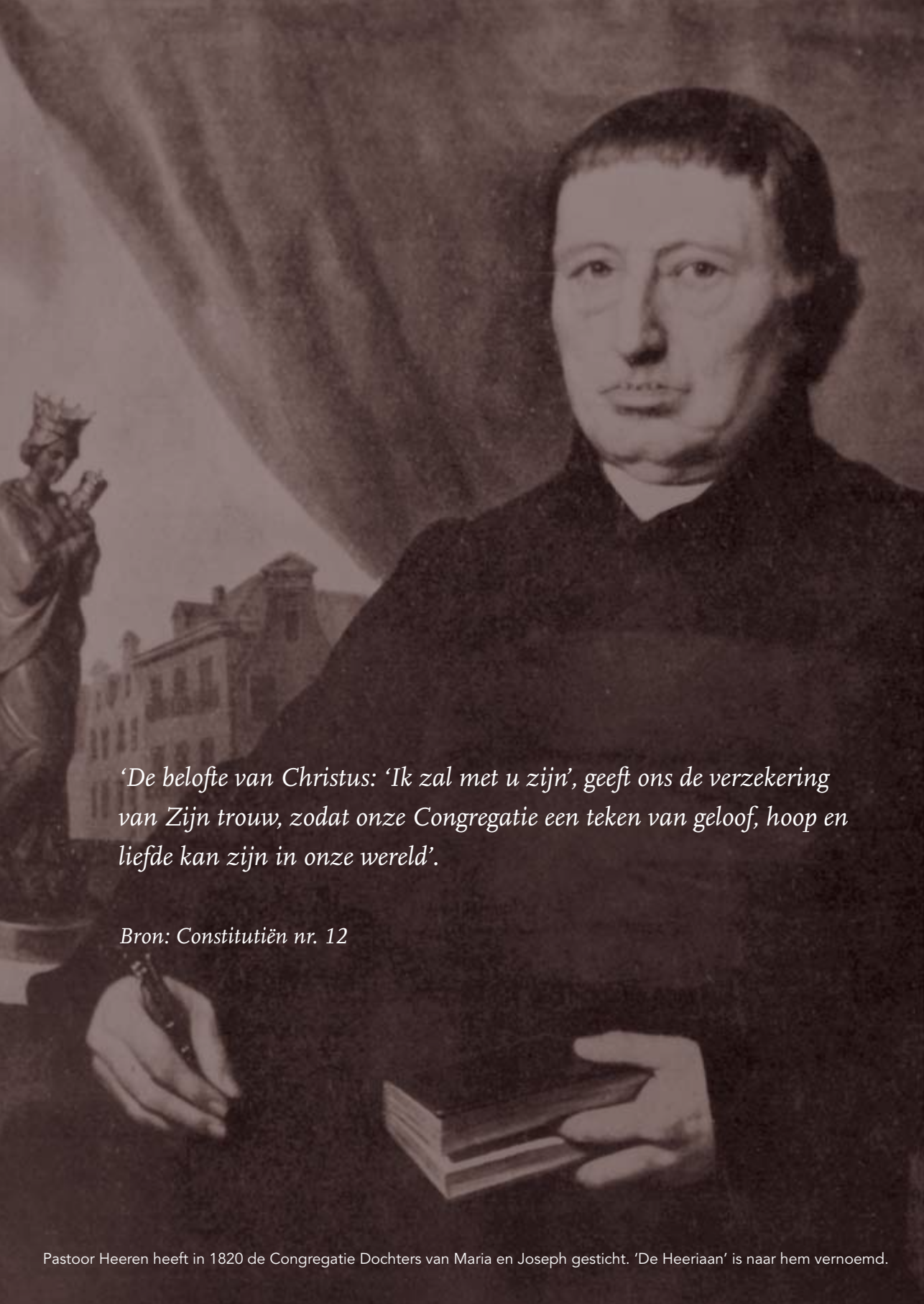
JAARGANG 42
WINTER 2013

- Reis door Indonesië
- Lucia van Syracuse
- Terug naar het bedrijfsapostolaat

IN
OMNIBUS
CHARITAS

‘De belofte van Christus: ‘Ik zal met u zijn’, geeft ons de verzekering van Zijn trouw, zodat onze Congregatie een teken van geloof, hoop en liefde kan zijn in onze wereld’.

Bron: Constitutiën nr. 12

Voorwoord	4
Indonesië	
• <i>Kenalan: Zuster Emilia</i>	5
• <i>Zuster Maria Alacoque Hoorneman</i>	8
Vroeger – Nu	
• <i>Heilige Boontjes: Lucia van Syracuse</i>	14
• <i>Zussenportret deel 4 van 4</i>	18
• <i>Habitjen door de jaren heen deel 2 van 2</i>	19
Actualiteiten	
• <i>Jubilea 2014</i>	24
• <i>Zuster Muller project</i>	25
• <i>Reis naar Indonesië</i>	26
• <i>Vincentiaanse Pelgrimsreis 2013</i>	30
• <i>Pater Philippus 50 jaar priester</i>	34
• <i>Decemberrecept: Luciabroodjes</i>	36
Overweging door Zuster Augusta	
• <i>Wegwijzers in de Advent</i>	37
Iconen door Zuster Leonie	
• <i>Engelen: boodschappers en beschermers</i>	40
Verhaal van Zuster Lisette	
• <i>Symbiose</i>	44
Loslaten & Opbouwen	
• <i>Terug naar het bedrijfsapostolaat</i>	46
In Memoriam	
• <i>Zuster Edwarda Sol</i>	50
• <i>Zuster Willibrord van den Broek</i>	52
Agenda	54
Colofon	55

Voorwoord

Het einde van het jaar is in zicht en een nieuw jaar staat voor de deur. Voor sommigen is dat – terugkijkend - het moment om dingen anders te gaan doen.

Goede voornemens worden weer gemaakt. Je kunt weer opnieuw beginnen!

Opnieuw beginnen is voor anderen juist moeilijk; mensen houden graag vast aan ingeslagen wegen en vastgeroeste tradities.

Ze beseffen vaak niet dat geen keuzes maken

óók een keuze is. Toeleven naar 1 januari, maakt dat je je hier allemaal wat bewuster van bent. Maar het hoeft natuurlijk geen Nieuwjaar te zijn om het anders te gaan doen. Op elke dag, ja zelfs op elk moment van de dag, kun je besluiten om dingen anders te gaan aanpakken. Dat is een prettig gevoel.

*Wij wensen u een hele mooie Kerst,
een goed uiteinde en een
bijzonder gelukkig 2014 toe!*

Redactie Heeriaan

KENALAN (*Een bekende*)

Elk kwartaal een kennismaking met één van onze Indonesische zusters, deze keer:

Zuster Emilia Widowati

Biodata (Personalia)

Zuster Emilia, geboren als Fransiska Dian Widowati op 6 mei 1978 in Jakarta op Java als de jongste dochter in het gezin. De nu 35-jarige Zuster Emilia deed haar eeuwige geloften op 7 juli 2007.

Uit wat voor een gezin kom je?

Mijn ouders zijn Soetjipto Hadi Prasetyo en Rosmiyati. Ik ben de vijfde dochter in ons gezin. Later volgden nog twee (stief)broertjes. Mijn ouders zijn vanuit Solo en Yogyakarta verhuisd naar de hoofdstad van Indonesië, Jakarta. Je zou kunnen zeggen dat ik een mix ben van deze drie steden, een product van Solo, Yogyakarta en Jakarta.

Drie van mijn zusjes zijn getrouwd en één heeft ook gekozen voor een leven als religieuze. Zij is ingetreden bij de Franciscanessen. Voor mijn ouders was mijn komst een cadeautje. Volgens hen bracht ik hun geluk.

Emilia is de naam die ik in het klooster kreeg.

Mijn namen (Fransiska Dian Widowati) hebben betekenis. Allereerst *Fransiska*. Ik ben door mijn vader vernoemd naar de heilige Francisca Romana of Francisca van Rome; zij was een Italiaanse ordestichtster in de 15e eeuw.

Mijn vader was moslim totdat hij bekeerde tot het christendom en de naam Ignatius aannam.

In mijn naam schuilt eveneens een wens van mijn ouders. *Dian* betekent namelijk: een licht voor iedereen en voor God.

Mijn ouders verwachtten dat ik voortdurend zou schijnen.

‘Laat je licht schijnen voor hen, zodat men je goede daden ziet, en breng eer aan de Vader in de hemel’ (Mattheüs 5, 16b).

Tenslotte, *Widowati*, ontsproten uit twee woorden. Het eerste deel *Widho* (origineel: Weda/The Vedas), betekent het boek van leven en wijsheid. *Wati* betekent dochter.

Een van mijn broers volgt een Engels onderwijsprogramma en mijn andere broer werkt in een Japans elektronicabedrijf.

Hoe was je schooltijd?

Ik was als kind altijd blij en had veel vrienden, maar ja, ik was ook nieuwsgierig en

haalde grapjes uit met mijn vrienden. Op de middelbare school maakte ik deel uit van een vast vriendenclubje van twaalf vrienden. We vonden het heerlijk om te discussiëren over ons huiswerk of om rujak (fruit) te gaan eten. Maar we konden ook samen bidden en roddelen over anderen. In mijn vervolgopleiding had ik drie zeer goede vrienden met wie ik nog altijd contact heb. Vriendschap betekent heel veel voor me. Mijn vrienden doen me goed. En mijn studieresultaten? Die waren natuurlijk altijd heel goed. Hahaha.

Op welke wijze heb je voor het eerst kennis gemaakt met de Zusters PMY?

Op een middag vroeg mijn oudere zus me om haar naar Purbalingga te brengen in Midden-Java dichtbij Wonosobo. Mijn zwager kocht een buskaartje voor me en we zouden vertrekken vanaf de bushalte in Lebak Bulus. Toen ik in de bus stapte zag ik tot mijn verbazing dat er twee Zusters vlug naar een plaatsje zochten. 'Hè, twee Zusters op een goedkope plaats? Dat was niet gewoon!', dacht ik, omdat ik uit ondervinding wist dat religieuzen op een speciale plaats gingen zitten als ze ergens naar toe gingen. Ik probeerde hun namen te weten te komen. De ene heette Zuster Patricia en de andere Zuster Agatha. Ik kreeg van hen hun adres in Wonosobo. Vroeg in de morgen kwam ik Purbalingga aan. Toen ik naar bed ging, speelde er iets in mijn hoofd en in mijn hart. 'Ik moet naar Wonosobo!' En na het ontbijt ging ik daar voor de eerste keer naar toe. Daar ontmoette ik nog andere Zusters. Ik was verbaasd dat ik er ook dove kinderen ontmoette. Het was al de derde keer dat ik ergens door verrast werd. De eerste keer door de bescheidenheid van de Zusters, de tweede keer door hun gastvrijheid en de derde keer door hun dienstbaar-

heid aan dove kinderen. Het hield me lang bezig en het maakte een diepe indruk op me. Nadien ben ik in contact gebleven met Zuster Patricia en heb ik na een jaar besloten om in te treden bij deze Zusters.

Wat heb je gestudeerd en wat voor werk doe je nu?

Na de hogeschool voor Toerisme gedaan te hebben, ben ik in 2008 terug de schoolbanken ingegaan. Ik heb de hbo-opleiding Psychologisch Hulpverlener gedaan. Mijn afstudeerscriptie (thesis) ging over de spiritualiteit van Johannes de Evangelist. Inmiddels had het Bestuur DMJ te kennen gegeven dat het wilde dat er onderzoek zou worden gedaan naar de oorspronkelijke spiritualiteit van de Congregatie DMJ en ik was volgens hen de aangewezen persoon. Om deze mooie klus te klaren, was meer inhoudelijke kennis nodig en in overleg met anderen werd bedacht dat het voor mij heel goed zou zijn om de masteropleiding Christian Spirituality te gaan doen aan de universiteit van Dublin. In januari 2014 start ik met een vier jaar durend promotie-onderzoek aan het Titus Brandsma Instituut in Nijmegen.

Ben je al eens in Nederland geweest? Zo ja, wat is je meest dierbare herinnering daaraan?

Ja, ik ben inmiddels vaak in Nederland geweest. Dat had natuurlijk ook te maken met het feit dat ik de afgelopen twee jaar in Ierland studeerde. Ik heb inmiddels vele mooie herinneringen aan mijn bezoeken. Neem afgelopen Pasen. Ik droeg een zwart jack met capuchon. Tijdens het afwassen knoopte ik mijn jack om mijn middel. Onmiddellijk maakte Zuster Clara gebruik van de situatie en deed twee eieren in mijn capuchon. We hebben erg gelachen.

Stel, je was geen zuster geworden. Hoe zou je leven er volgens jou dan uit gezien hebben?

Als ik denk aan hoe mijn leven eruit gezien zou hebben als ik niet was ingetreden, dan vermoed ik dat ik kinderen zou hebben en zou werken als reisleader, omdat ik daar voor was opgeleid. Na mijn studie aan de Hogeschool voor Toerisme, kreeg ik van twee

reisorganisaties een baan aangeboden, maar daar heb ik nee tegen gezegd.

Ik denk dat het Gods wil is geweest dat ik intrad. <

Widowati, E (2006). Zomaar op een middag bij een bushalte in Lebah Bulus. *De Heeriaan* 35, nr. 4. p. 107-108.

Lutters, B. (2012). Studente in habijt. *De Heeriaan* 41, nr. 2 p. 11-13.

Zuster Maria Alacoque Hoorneman

75 jaar geleden vertrokken vijf Nederlandse zusters naar Java om in Wonosobo een dovenschool op te richten¹. De eerste overste in Nederlands-Indië was Zuster Maria Alacoque Hoorneman. Onze Indonesische zusters beschouwen haar als de stichteres van PMY. Wat weten we nog van haar?

8

door Anne-Marie Coopmans

Jeugd

Op 14 oktober 1882 traden Arnoldus Hoorneman en Johanna Kraayvanger in het huwelijk. Zij kregen samen zeven kinderen: drie zonen en vier dochters. De dochters Christine (Stien genoemd, zie ook het kader op pagina 13) en Marie(tje) zouden later Zuster van de Choorstraat worden. Marietje kwam op 25 juni 1893 ter wereld. Ze kreeg de doopnamen Maria Beatrix Johanna. Ze groeide op in Dieren, een dorp in de gemeente Rheden. Het ligt ingeklemd tussen de heuvelachtige bossen van de Veluwezoom en de rivier de IJssel. Haar vader had er een bakkerij. Door zijn overlijden op 40-jarige leeftijd, kwam de zorg voor het gezin en de bakkerij helemaal op moeder Hoorneman neer.

Marietje ging waarschijnlijk naar de lagere school van de Zusters DMJ in Doesburg. Ze maakte nader kennis met de congregatie toen ze net als haar zus Stien naar kweekschool Concordia in Den Bosch ging. Marie was niet

alleen een goede studente, zij was ook hartelijk en gastvrij. Zij vroeg haar medestudenten in de zomervakantie te logeren in haar ouderlijk huis in Dieren. Dat had een grote (moes)tuin. Marie vervulde er de rol van kopelaarster: tijdens het bonen plukken werd haar vriendin Jo verliefd op broer Wim. Door het huwelijk van dit stel werden Marie en Jo schoonzussen. Hetzelfde gebeurde met Lies, een vriendin uit Noord-Nederland, die met broer Gerrit trouwde.

Les- en leidinggeven

Evenals zus Stien koos ook Marie voor de Zusters van de Choorstraat. De twee zussen zijn beiden vernoemd naar de heilige Margaretha Maria Alacoque². Marie trad in op 24 september 1913 en kreeg de kloosternaam Maria Alacoque.

In mei 1914 begon zij haar onderwijsloopbaan op de katholieke lagere school in Best. Toen Zuster Imaculee naar de missie in China ging, werd Zuster Maria Alacoque in augustus 1922 haar plaatsvervanger op het Instituut voor Doven in Sint-Michielsgestel. Zij begon er als assistente van de overste. Op de meisjesschool gaf ze les aan de 7e en de 9e klas. In 1924 behaalde ze het diploma A voor dovenonderwijs en volgde ze moeder Damiana op als overste van het instituut. Zuster Maria Alacoque hield haar zus die vaak ziek was, goed in de gaten. In de schoolvakanties mocht Zuster Margaretha Alacoque komen uitrusten in Sint-Michielsgestel.

De functie van overste vervulde Zuster Maria Alacoque totdat ze op Pinksteren 1929 novicemeesteres werd. Ze moest dus ontslag nemen als overste en als onderwijzeres. Daar waren ze in Sint-Michielsgestel niet bepaald blij mee: 'Zij was een ware moeder voor al onze doofstommen en zij heeft aan de zusters en het instituut zeer gewichtige diensten bewezen.'

In december 1934 veranderde Zuster Maria Alacoque opnieuw van functie. Ze werd benoemd tot overste in Oss. De congregatie had er een weeshuis en de zusters stonden voor de klas op de kleuter- en meisjesschool.

Naar de missie

In de loop van 1937 werd geleidelijk bekend welke vijf zusters naar Nederlands-Indië zouden gaan. 'Tot hoofd van de Javaanse familie werd benoemd moeder Maria Alacoque (...) in de hele congregatie bekend als een royale en edelmoedige ziel, altijd vrolijk en in alle opzichten een echte moeder.' In Rotterdam volgde Zuster Maria Alacoque enkele weken de Medische Missie cursus. Ze behaalde diverse diploma's. Intussen ging ze overal 'bedelen' voor de missie. Aan broer Wim vroeg ze om theepotten en kannen, want hij was inkoper bij de Daalderop fabriek van luxe huishoudelijke artikelen in Tiel. De zusters die naar Java zouden gaan bleven tot half december 1937 in functie. Na een

retraite in het Moederhuis en de viering van Kerstmis gingen ze overal afscheid nemen. In die tijd mochten zusters niet alleen reizen, daarom nam Zuster Maria Alacoque haar zus Stien mee op afscheidsvisite. Eigenlijk was het niet toegestaan andere huizen dan je ouderlijk huis te betreden. Zuster Maria Alacoque gaf echter een eigen uitleg aan de regels: 'We doen net of het een hotel is en gaan gewoon naar binnen'.

Op 20 januari 1938 werden de Zusters Augustina, Bonaventura, Canisia, Geertruida en Maria Alacoque uitgezwaaid. 'Heel de Choorstraat plus Concordia en St. Marie stonden langs de weg opgesteld, ook de zusters en weesjes uit de Keizerstraat, (...) een uittocht om nooit te vergeten.'

In de haven van Port Said (in Egypte aan de Middellandse Zee) ontving Zuster Maria Alacoque haar eerste gift sinds ze van huis was. Een edelmoedige dame stopte haar 10 gulden

in de hand. Nu zou dat een bedrag van ongeveer 90 euro zijn! Na een lange reis met diverse tussenstops kon het vijftal rond half februari uitrusten bij de Zusters Ursulinen in Bandoeng. Die maakten hen ook wegwijs in de Indische cultuur.

Voortvarende start

Daarna restten er slechts twee weken om alles in Wonosobo gereed te maken, want op 15 maart was de opening van de school en het internaat voor dove kinderen. Door de vele aanmeldingen was er direct ruimtegebrek. Maar moeder Maria Alacoque hield van aanpakken. Al op 4 mei kon de eerste spade voor de nieuwbouw de grond in. Ze ging op bezoek bij verschillende regenten en residenten om morele steun te verwerven.

Van familie uit Nederland kreeg ze pakketten met jurkjes. Zuster Maria Alacoque was er zeer dankbaar voor en beantwoordde deze post met foto's van de kinderen met de Nederlandse jurken aan. Die eerste zomer in het verre Indië vierde ze haar zilveren kloosterfeest. Zij zal toen zeker heimwee hebben gehad.

In december kwam de regent op bezoek. Na de rondleiding wist '(...) Moeder het gesprek zo te draaien, dat de subsidiekwestie ter sprake kwam, want de regent heeft zitting in de Volksraad te Batavia en kan dus te gelegener tijd ook een duit in het zakje doen.'

Bij de officiële opening van de nieuwbouw van het instituut op 7 februari 1939 waren ook Algemene Overste Moeder Venantia en Zuster Dominica aanwezig. Zij waren op visitatiereis in Wonosobo. Zuster Maria Alacoque was heel blij met hun komst. Ze had veel moeite met afscheid nemen. Ze vond het 'een groot offer hen te moeten missen, maar zij hield zich taai.'

Ook na de bouw moest er nog van alles (financieel) geregeld worden. Dat was vrij ingewikkeld omdat men met meerdere regio's te maken had. Daarnaast kwam er vaak bezoek van orden en congregaties, die het nieuwe instituut kwamen bewonderen. Tussen de bedrijven door zette Zuster Maria Alacoque een brochure in elkaar om donaties te verwerven. Over de diverse giften werd gepubliceerd in het Indische dagblad *De Locomotief* want 'goed voorbeeld doet goed volgen.'

Zorgen

De zusters hadden het erg druk. In september 1939 uitte Zuster Geertruida in een brief aan Moeder Venantia haar bezorgdheid: 'Er is geen tijd om te studeren (...). Hoe of Moeder [Maria Alacoque – *Red.*] het maakt? Moeilijk te zeggen. Voor het oog een en al vrolijkheid, maar of het echt zo is? Moeder kan er zo betrokken uitzien, zo intens vermoeid.'

Zuster Maria Alacoque maakte zich zorgen om de financiën en de mogelijkheid van personeelsuitbreiding. 'Als Nederland in de oorlog betrokken raakt, raken we mogelijk helemaal afgesloten'. In januari 1940 schreef ze in een brief aan 's-Hertogenbosch: 'Ons leven moest 100% rustiger zijn en zeker hier in de moordende tropen. De gehele wereld jaagt en jakkert en wij zijn geen haar beter. Ik heb deze maand nog geen kans gezien om in de recollectie³ te gaan. (...) Klagers zijn geen dragers, hier wel! (...) Stuur ons ter liefde Gods hulp! Stuur er alstublieft twee: een onderwijzeres en een voor de surveillance.' In april ontving ze antwoord dat er voorlopig geen uitbreiding van het instituut in Wonosobo zou komen, vanwege de plannen voor de oprichting van een afzonderlijk doveninstituut voor jongens.

Door de oorlog was er vanaf mei 1940 geen contact meer mogelijk met Nederland. Het thuisfront probeerde berichten via het Rode

Kruis in Wonosobo te krijgen. Pas in september hoorde men via de medezusters in China, dat DMJ in Nederland gespaard was gebleven.

In Nederlands-Indië waren het eveneens spannende jaren. De jaarlijkse retraite in de zomervakantie was een welkome onderbreking en gaf frisse moed. Sinterklaas kon in 1941 plezierig gevierd worden: enkele grote bedrijven gaven speelgoed, boeken, limonadesiroop en snoep. Een paar dagen later was de feeststemming voorbij. Ook Indië was in de oorlog betrokken. 'We zullen maar kalm afwachten. We houden de kinderen voorlopig bij ons. Waar kunnen die stumpers beter zijn? Vanmorgen het een en ander ingeslagen zoals havermout, boter, kaarsen, lucifers, petroleum. Men kan nooit weten wat er nog gebeurt en dan hebben we toch iets! (...) We moeten 'verduisteren'. Wat een toer met al die witte muren.' De zusters gaven volop onderdak aan families die door de Japanse bezetters uit hun huis waren gezet. Regelmatig kregen de zusters inspectie: 'Alles beefde wanneer er gebeld werd of als er een auto het erf op kwam rijden.'

Een vroeg verlies

In juli 1943 werden er overal missionarissen geïnterneerd. De Zusters DMJ mochten nog thuis blijven, omdat zij bijna uitsluitend Javaanse kinderen hadden en er geen vervangend personeel te vinden was. 'We meenden dat alle gevaar geweken was en leefden rustig in onze eenzaamheid. Op maandag 5 maart 1945 kwam ineens als een bom het bericht binnenvallen dat we op reis moesten. (...) Alles inpakken, hele nacht doorgewerkt, kleren van de kinderen klaargelegd, ouders aangeschreven, telegrammen klaargelegd. (...) Doodmoe vertrokken we 's morgens in alle donkerte bepakt en bezakt naar het politiebureau naar onze nieuwe 'villa'. (...) We moesten een uur of drie in de brandende zon wachten. Ons moeder was er toen al beroerd aan toe, >

de goeie ziel had zich zondag al niet lekker gevoeld’.

De zusters werden geïnterneerd in het Japanse burgerkamp in Muntilan, Midden-Java. Bij aankomst was moeder Maria Alacoque opgewekt, want ‘het verblijf zou heus niet lang gaan duren’. Na de eerste nacht kreeg ze een plaats in de ziekenkamer. De volgende dag had ze hoge koorts. De dokter constateerde malaria tropica. Na ruim een week was ze koortsvrij en mocht ze even op. Dat gaf valse hoop. Ze bleek ook bacillaire dysenterie te hebben, een besmettelijke ziekte waaraan zij, net als duizenden anderen in de kampen, is bezweken. Omringd door haar medezusters overleed Zuster Maria Alacoque Hoorne-man op zaterdag 24 maart 1945, 51 jaar oud. De volgende dag werd ze op het kerkhof in Muntilan begraven. Nadat Nederlands-Indië het onafhankelijke Indonesië geworden was, kreeg het stoffelijk overschot van Zuster Maria Alacoque op 28 november 1950 een

nieuwe rustplaats in Ambarawa, Midden-Java. Hier is een begraafplaats voor religieuzen die in de Tweede Wereldoorlog omkwamen.

Op 21 februari 2009 is moeder Maria Alacoque nogmaals herbegraven en wel op het nieuwe eigen kerkhof van de Zusters PMY⁴. Alle Nederlandse zusters die voor PMY in Indonesië gewerkt hebben, zijn naar Nederland teruggekeerd, maar Zuster Maria Alacoque niet. Haar herbegravenis ‘op eigen grond’ ervoeren de zusters in Wonosobo als een thuiskomst van hun stichteres.

Een stichteres om dankbaar te blijven herdenken. Zij heeft ervoor gezorgd dat er op Java een stevig fundament werd gelegd van waaruit zoveel dove kinderen en ook anderen zich een waardige plaats in het leven konden veroveren. Zij heeft haar doopnaam *Beatrix* letterlijk waargemaakt: zij die gelukkig maakt.

Nawoord

In de speurtocht naar familieleden van Zuster Maria Alacoque die haar nog persoonlijk gekend hebben, hadden Zuster Veronie Franken en ik geluk. Mevrouw Joke Boom-van Meel attendeerde ons op mevrouw Diny Hoorneman (*1924). Ze waren lang geleden collega's op het Pedologisch Instituut in Nijmegen. Zuster Maria Alacoque was een tante van Diny en haar zus Toot Ducrot-Hoorneman (*1923).

In april 2012 maakte ik kennis met Diny. Ter voorbereiding had ze foto's verzameld en de familiestamboom uitgetekend. Aangestoken door haar enthousiaste verhalen volgde op 10 mei 2012 een bezoek van Diny en Toot aan Den Bosch, waar ze ontvangen werden door de Indonesische Zusters Antonie, Theresianne en Tris. De zussen Hoorneman waren onder de indruk van de enorme inzet en de goede resultaten van PMY, ook heden ten dage. Het verhaal van Zuster Antonie over de herbegravenis van Zuster Maria Alacoque

ontroerde hen zeer. Spontaan bood Diny een geschenk uit de familie Hoorneman aan: twee zilveren kandelaars uit de nalatenschap van een van de twee priesters Hoorneman (ooms van Zuster Maria Alacoque). Deze kandelaars sieren inmiddels de kapel van het kloosterkerkhof in Wonosobo. Een foto daarvan heeft Diny helaas niet meer gezien, want zij overleed na een ongeneeslijke ziekte in oktober 2012. Zo betrokken bij haar familie en zorgvuldig als ze was, heeft ze vanaf haar ziekbed geregeld dat een neef het beheer van de goed gedocumenteerde familiegeschiedenis van haar heeft overgenomen. <

¹ De geschiedenis van PMY, de Indonesische tak van DMJ, is beschreven in *De Heeriaan* (2012), 41, nr. 1-4

² Zie ook: *De Heeriaan* (2013), 42, nr 3, p. 10-13.

³ Een godsdienstige oefening van gebed en bezinning, die op regelmatige tijden gedurende een halve of een hele dag wordt gehouden, in het bijzonder in kloosters en andere religieuze instellingen.

⁴ Zie ook: *De Heeriaan* (2012), 41, nr 4, p. 9.

Zuster Margaretha Alacoque = zus Stien

Christine Hoorneman werd geboren op 20 december 1890. Na haar opleiding aan kweekschool Concordia werd ze onderwijzeres op een school van DMJ in Doesburg, haar geboortestreek. Op 3 januari 1912 trad ze in bij DMJ. Zuster Margaretha Alacoque was jarenlang onderwijzeres in Den Bosch en verbonden aan het internaat van Concordia. Vanaf 1921 had zij de leiding over de kwekelingen. Dit werk viel haar zwaar. In 1939 moest ze op medisch advies een aantal maanden volkomen rust houden. Later werd Zuster Margaretha Alacoque getroffen door tuberculose. Ze moest in de Choorstraat in een kamertje apart liggen, waar ze door de opgewekte Zuster Ildephonsa werd verzorgd. Vanaf de opening in 1952 woonde Zuster Margaretha Alacoque in Sint Jozefoord in Nuland. Daar overleed zij op 3 maart 1983, 92 jaar oud.

Heilige Boontjes - Lucia van Syracuse

In de donkere dagen voor Kerstmis zijn er in Zweden lichtfeesten. De heilige Lucia van Syracuse¹ staat aan de oorsprong van deze traditie.

door Anne-Marie Coopmans

13 december Sint-Lucia van Syracuse

*Vrouwe Lucia vindt haar dag te kort,
waardoor hij acht dagen langer wordt.*

14

Lucia († 304) leefde in het Romeinse keizerrijk in de tijd van de christenvervolgingen door keizer Diocletianus. Zij zou rond het jaar 286 in Syracuse op het eiland Sicilië geboren zijn en van een voorname familie afstammen. Al op jonge leeftijd verloor zij haar vader. Haar moeder werd ernstig ziek. Daarom gingen zij samen op bedevaart naar het graf van de heilige Agatha in het noordelijker gelegen Catania. Toen haar moeder genas koos Lucia uit dank voor een leven in dienst van God. Ze verdeelde haar bezittingen onder de armen en verbrak haar verlovings. De heidense verloofde ontstak in zo'n grote woede dat hij Lucia bij de autoriteiten aangaf als christen. Zij werd veroordeeld tot het werken in een bordeel. De kar die haar daarheen moest vervoeren kwam echter niet van zijn plaats, omdat de ossen geen stap wilden zetten. Lucia zwichtte niet, ook niet voor martelingen met kokende olie. Vervolgens belandde ze op de brandstapel. De vlammen doofden echter zonder haar te verwonden. Tenslotte werd Lucia rond 304 omgebracht door een dolksteek in haar hals.

Oorspronkelijk werd zij in Syracuse begraven. De catacomben met haar graf en een inscriptie zijn teruggevonden, maar de relikven waren verdwenen. Over de plaats waar haar stoffelijke resten zich nu bevinden, bestaan twee tegenstrijdige overleveringen. Volgens de een rust zij in een kerk te Metz (noord-oost Frankrijk), volgens de ander in de kerk van de heilige Geremia en Lucia in Venetië. In 1981 werden in Venetië alle beenderen behalve het hoofd gestolen, maar kort daarna door de politie teruggevonden. De stad Syracuse zet de lobby om het gebeente terug te krijgen, voort.

Beschermheilige

Lucia is patrones van haar geboortestad Syracuse. Deze functie vervult ze onder meer ook voor Venetië, Toledo en het Bovenwindse Eiland Saint Lucia. Zij is de beschermheilige van visueel gehandicapten, oogartsen en opticiens. Ook is zij de patroon van onder anderen koetsiers en van berouwvolle prostituees. Martelares Lucia werd aangeroepen bij allerlei kwalen, zoals oogandoeningen, keelpijn

(vanwege de dolksteek waarmee ze gedood werd), dysenterie² en vrouwenziekten. Een gebruik was dat men een *Luciadraadje* droeg. Dit is een rood zijden, ongeveer 6 centimeter lang draadje. Bij een bloeding werd het ter genezing in een knoopsgat gedragen, op de kleding gespeld of in de portemonnee opgeborgen.

Afbeelding

In de kunst wordt Lucia voorgesteld met een dolk of zwaard en een wond in de hals. In haar hand draagt ze een palmtak, het teken van martelaarschap. Soms staat zij te midden van vlammen op een brandstapel of met ossen, die het niet lukt haar van haar plaats te krijgen. Sinds de 14e eeuw wordt ze vaak >

afgebeeld met een schaal waarop twee ogen liggen. Dit vindt zijn oorsprong in de legende, waarin Lucia zichzelf de ogen uitsteekt om een eind te maken aan haar verlovingsc.q. om een heidense aanbieder van zich af te houden. Zij verloor haar beide ogen maar kreeg haar gezichtsvermogen op miraculeuze wijze terug.

Naam

De naam Lucia betekent 'licht' of 'stralend' en zou afgeleid zijn van de Latijnse woorden lux (licht) en lucere (lichten).

Traditie

De weerspreuken van de heilige Lucia gaan over het lengen van de dagen. Dat komt omdat haar feestdag oorspronkelijk op 23 december gevierd werd, twee dagen na de kortste dag van het jaar, het begin van de winter. Sinds de invoering van de gregoriaanse

tijdrekening in 1582 is het op 13 december Luciadag.

In Zweden is het een algemeen gevierd feest dat de kersttijd inluidt. De *Lussibrud* (Luciabruidegom) is meestal de jongste dochter. Vroeg in de morgen gaat zij in het wit gekleed en met een kroon van brandende kaarsen, in huis de kamers langs om ieder te wekken. Er worden speciale Lucialiedjes gezongen.

Ook is het traditie dat elk dorp een eigen Lucia kiest. Vaak worden zoete *Lussekatter* (zie voor recept pagina 36) gegeten. In navolging van Lucia die haar bezittingen aan de armen schonk, brengen de bruiden tegenwoordig ook geschenken naar armen, zieken en bejaarden in zorgcentra. Op deze wijze 'verlichten' zij de dag die op de middeleeuwse kalender de kortste dag van het jaar was. De Luciabruidegom staat symbool voor het naderende nieuwe jaar.

Het beeld van Sint Lucia wordt in processie door Syracuse gedragen.

Behalve in Zweden wordt het Luciafeest ook in Noorwegen, Denemarken, Finland en IJsland gevierd. Waarschijnlijk stamt deze viering deels af van de voorchristelijke zonnewende.

In Italië wordt de naamdag van Sint-Lucia, in een andere vorm gevierd. In Syracuse begint de viering op 12 december. Het zilveren beeld van de heilige Lucia wordt uit haar kapel naar het altaar van de kathedraal verplaatst en er wordt cuccia gegeten, een zoete Siciliaanse soep. Op 13 december wordt het beeld in processie door de stad gedragen naar de kerk boven haar graf. Daar blijft het beeld acht dagen waarna het weer in processie wordt teruggebracht.

In het zuiden en midden van Italië vieren diverse steden Luciadag met processies, feesten en vuurwerk. In het noorden van Italië bestaat in sommige streken een traditie die lijkt op ons sinterklaasfeest. Sint Lucia brengt met haar ezel en koetsier kinderen in de nacht van 13 december cadeaus. De kinderen wordt verteld vroeg naar bed te gaan omdat de heilige anders als in hun ogen komt strooien, waardoor ze verblind kunnen raken.

Ook in Nederland was Lucia een bekende heilige, met name in Brabant en Limburg. Steensel is een van de plaatsen die nog altijd een Luciviering rond 13 december kent. De Steenselse kerktoeren bevat een van de oudste kerkklokken van de Kempen: de Luciaklok, die in 1495 gegoten werd. Het Limburgse Beek kende in de middeleeuwen al een sterke devotie voor Sint-Lucia. Sinds Napoleon was er op haar feestdag een grote *Sinte-Lecie Jaarmarkt*. Vanaf 1952 kreeg de markt meer cachet en werd net als in Zweden een lichtkoningin uitgeroepen: een ongetrouwd, nog thuis wonend, katholiek meisje van 20 tot 25 jaar dat sociaal betrokken is bij de gemeenschap. Ze kreeg vier hofdames, een uit elk

kerkdorp van de gemeente Beek. De jaarmarkt werd vooral een commercieel feest, maar het religieuze element bleef. Wegens oplopende verliezen kwam er in 2012 een einde aan deze traditie.

Een van de gebruiken op Luciadag was: takken snijden uit kersen- en berkenbomen en in het water zetten. Binnen vier weken zouden de Luciatakken moeten bloeien. Het weer van de twaalf dagen van Sint-Lucia tot Kerstmis werd bepalend geacht voor het weer in de daarop volgende twaalf maanden.

Op Terschelling, Texel en Schiermonnikoog werd op 13 december een bundel van stro, heide, veren en schelpen gemaakt. Met de bundel werd een vegetatiegeest nagebootst, die voor een vruchtbaar jaar moest zorgen.

In het Middellandse zeegebied worden de schelpen van zeeslakken van het geslacht Turbo, *Ogen van Sint-Lucia* genoemd. Volgens het volksgeloof zouden ze het boze oog afweren en geluk brengen. <

17

¹ Er zijn nog vijf andere heiligen met dezelfde voor- naam.

² Dysenterie of bloeddiarree werd vroeger in Brabant 'rode loop' genoemd.

³ Het Luciabrood is waarschijnlijk in de 17e eeuw door Hollanders in Holstein ingevoerd en vandaar uit in Zweden bekend geworden. De Zweden kenden aan dit brood magische krachten toe. Men riep op 13 december de heilige Lucia op de vruchtbaarheid, de wasdom en het langer worden van de dagen te bevorderen. In Duitsland werd het Luciabrood op 13 december uitgedeeld aan de armen.

Bronnen:

Bik, J. (1956-1958). *Feest- en vierdagen in kerk- en volksgebruik*.

Sanctus: met heiligen het jaar rond. (1997).

Spapens, P. & Kemenade, K. van. (2005). *366 Heiligen-dagen*.

www.heiligen.net

www.meertens.knaw.nl

www.rkk.nl

www.wikipedia.nl

Zussenportretten deel 4 van 4

In de 193 jaar dat de Congregatie DMJ bestaat zijn heel wat meisjes in de voetsporen getreden van hun zus die al bij de Zusters van de Choorstraat was ingetreden. Nog altijd zijn er zussen in de Congregatie, maar niet alle zussen willen geportretteerd worden in de Heeriaan. Daarom in deze laatste aflevering over zussen in het klooster DMJ, enkele 'zussenfeiten' op een rijtje.

door Brigitte Lutters, met dank aan Anne-Marie Coopmans en Zuster Veronie Franken

**324 ZUSSEN TRADEN IN BIJ DE CONGREGATIE DOCHTERS
VAN MARIA EN JOSEPH. OP HET TOTAAL VAN 1270
INTREDINGEN IS DAT ONGEVEER 25%.**

De eerste zus was in 1820 Catharina van Grinsven uit Rosmalen. In 1821 volgde haar zus Maria.

**152 GEZINNEN BRACHTEN MEERDERE DOCHTERS
NAAR HET KLOOSTER.**

**VIERMAAL TRADEN TWEE ZUSSEN OP
DEZELFDE DATUM IN.**

**DE JONGSTE ZUS WAS 16 JAAR. (ER WAREN
ZELFS 19 ZUSSEN DIE OP 16-JARIGE LEEFTIJD
INTRADEN.**

DE OUDSTE ZUS WAS 39 JAAR TOEN ZE INTRAD.

**1922 was bij uitstek een 'zussenjaar'; er traden 13
zusters in die al een zus bij DMJ hadden of later zouden
krijgen.**

Van alle ingetreden zussen overleed de jongste op 20-
jarige leeftijd en de oudste op 100-jarige leeftijd
TWEE ZUSJES VORMDEN EEN TWEELING.

16 Zusjes traden uit.

**Er zijn nu nog 17 zussen-zusters in leven, waarvan
5 in de leeftijd van 92 tot 101 jaar en 12 in de
leeftijd van 76 tot 89 jaar.**

**12 ZUSSEN HEBBEN HUN 75-JARIG
KLOOSTERJUBILEUM GEVIERD.**

Habijten door de jaren heen – deel 2 van 2

De overgang van zusters in habijt naar zusters in burgerkleding ging bij de meesten van hen geleidelijk. Dat gold ook voor alle andere veranderingen die op handen waren.

door Zuster Veronie Franken

De media

Op 30 juni 1965 staat in het dagblad 'De Tijd' een paginagroot artikel met als aanhef:

'MODE' in het Nonnenkleed Aanpassing aan de moderne tijd

'Sinds de Paus in 1952 tijdens het congres van vrouwelijke kloosterlingen in Rome erop gewezen heeft, dat het kloosterkleed van de werkende congregaties, waarvan de zusters zich in het openbaar vertonen en met de jeugd omgaan, zich bij de moderne tijd moest aanpassen, zijn reeds heel wat vaderlandse congregaties tot min of meer ingrijpende vernieuwingen overgegaan. Nederland schijnt daarbij wel vooraan te gaan. Wij wonen hier nu eenmaal dicht op elkaar en wat de een doet, blijft voor de ander niet verborgen. Al blijkt weer, dat het bijna even moeilijk is als bij het ontstaan der vele congregaties rondom het midden van de vorige eeuw, toen ze als padenstoelen uit de grond verreezen, om niet té veel van elkaar over te nemen.'

Dat de aanpassing – waar de Paus in 1952 op aandrong – nodig was, hadden verschillende

congregaties al eerder begrepen. De omvangrijke kappen hinderden bij het ziekenhuiswerk en toen de zusters meer aan het verkeer gingen deelnemen door te gaan fietsen, belemmerden de kappen het zicht en werden deze – net als de wijde lange rokken – levensgevaarlijk!

Een ander probleem was dat het wassen en stijven van die kappen een heel tijdrovend werkje was en met steeds minder intredingen was er ook minder tijd voor huishoudelijke klussen. En zo komen we bij de veranderingen in onze eigen Congregatie.

De eerste aanpassingen

De verandering begon in 1948 met de 'open kap' en het vervangen van het barbet¹ door een boordje. Net zoals onze zusters op Java droegen.

Er werd verder geëxperimenteerd en rond het zilveren feest van de Algemene Overste, Zuster Elise van der Westen in 1954, verscheen ieder in een stijlvol habijt, dat zo'n vijftien jaar later nog door enkele zusters gedragen zou worden.

19

1820-1842

1842-1948

1948-1954

1954-1966

1966-1967

(zr. Alexia Beekman)

Van boven naar beneden: Zuster Ferdinandus Dankers, Zuster Edmunda de Boer en Zuster Martine Michielsen presenteren een stijlvol habijt.

De Zusters van de Choorstraat zagen er ineens héél anders uit, nu zij een ander habijt droegen. En daar kwamen natuurlijk reacties op! Enkele zijn er bewaard gebleven.

De kleuterschool:

‘Moeder, de zuster hèt d'r ‘zondagse kleren aan!’

‘Moeder, de zuster heeft ‘n andere kap op: net een zonneklep!’

‘Moeder, de zuster heeft oren op d'r kop, net poezenootjes’

Een dagschool van de Vliert zou een schoolreisje maken, de leidsters in nieuwe dracht. ‘Jammer, dat u nou net de nieuwe kleren aan hebt’, zegt er een, ‘nu kunt u nog niet eens wild zijn!’

Een kapelaan: ‘Slimmeriken zijn jullie: eerst uitkijken, hoe anderen er uit komen te zien en dan met iets veel mooiers voor de dag komen!’

Aan het loket in de Sint Maartenskliniek: ‘Ooh, die oude zuster, is die er niet meer? Da’s jammer! Ze kon ‘t toch nog zo goed! Wat –o-o-o- ge bènt ‘t eigens! Hoe is ‘t meugelijk! Ik ken oe zo niet terug – och, wat netjes toch!’

Van hier en daar: ‘Mar zuster, hêdde oew zomerkleding an? ‘t Is mien nog te kold. Ik zol nog maar ‘n beetje gewacht hebben!’

‘Maar zuster, jullie Waarde Moeder zal d'r portemonnaie hebben moeten omkeren - zoveel nieuwe kleren! Hebben ze da van de ouwe gemaakt? Wat ‘n werk! Zeker zusters van de kostuumschool gedaan? Nee?’, maar maar. Ik zeg toch maar: in de kloosters zijn ze handig en zuinig en jullie bent nog vlot erbij.’

De pater van de retraite in het Moederhuis: ‘Jullie ziet er charmant uit! Ik mag dat wel!’

Een oude zuster in Sint Jozefoord, die haar gouden feest al lang gevierd heeft en van de nieuwe kap hoofdpijn krijgt, verzucht: ‘Ik draag mijn martelaarschap op mijn kop!’

Een oud-missionaris van Brazilië: ‘Ik maak me bezorgd over onze nonnetjes. Ze willen maar wat graag mooi zijn’.

Een schoolkind uit Montfoort: ‘Moeder, de zusters hebben geen bord meer voor!’

De kinderen in Elst zagen de zusters voor ‘t eerst in het nieuw, toen deze aan de openbare processie deelnamen. Daar zei er een: ‘Moeder, de zusters hebben d'r eigen óók verkleed in de processie!’

Een professor uit Nijmegen: ‘Die sluiers moesten korter zijn, dat staat veel vlotter! En waarom ‘t voorhoofd bedekt? Dat is het edelste deel van het gelaat. Maar ja, je kunt niet alles mooi hebben’.

De kroniekschrijfster:

‘Alzo: van kleuterschool tot universiteit hebben we de oordelen gehoord. We zullen er ons maar niets van aantrekken en dankbaar voor de moeite en zorgen van het Bestuur, proberen er maar weer ‘n beetje braver in te worden’.

Verdere vernieuwingen

De ontwikkelingen gingen verder. Het Tweede Vaticaans Concilie vroeg van religieuze gemeenschappen aanpassing en vernieuwing. De kerk, dus ook de religieuzen moesten midden in de wereld staan. Overal werden vernieuwingskapittels gehouden, ook in onze Congregatie. Alle zusters mocht-

ten meedenken en meepraten, ook over de kleding. Er is nog even een tijd geweest dat de kap verdween en alleen de sluier over bleef. Maar dat ging velen niet ver genoeg. Er waren echter ook zusters – vooral oudere zusters - die hun habijt wilden blijven dragen. Iedereen was daar vrij in.

Uit een brief van het bestuur mei 1967:

Reeds lange tijd is de kleding van de religieuzen binnen de Congregatie en daarbuiten onderwerp van gesprek en discussie.

Volgens kapittelbesluit 1965 'kunnen experimenten betreffende de kleding in de meest ruime zin ter hand genomen worden'.

Door veel zusters wordt gevraagd naar de mogelijkheid van het dragen van lekenkleding in verband met werkkring, met het zich gemakkelijk kunnen bewegen op reis, op de fiets of op de brommer, voor bepaalde gelegenheden. Aan enkele zusters is dit reeds toegestaan naast de gebruikelijke kleding.

Het bestuur is tot het volgende besluit gekomen:

De tot nu toe gebruikelijke kleding blijft gehandhaafd. De gelegenheid tot het dragen van lekenkleding wordt gegeven aan alle zusters, die de vraag hiernaar verantwoorden kunnen. Vanzelfsprekend zal deze aanschaf in bescheiden vorm en geleidelijk aan moeten gebeuren. Wanneer u dit schrijven ontvangt staat de mogelijkheid voor u open. Mogen wij u vragen ieders vrijheid in deze te eerbiedigen. Het is wenselijk voor allen om het religieuze kleed te dragen op zon- en feestdagen, in de retraite en eventueel bij gelegenheden, waar dit verwacht wordt. [Dit is niet haalbaar gebleken – Red.]

Bij het aanschaffen is advies van deskundige leken zeer gewenst, zowel wat betreft het wat als het hoe. Over kleedgeld ter aanvulling van het eerst benodigde komt nog later bericht.

Toelichting:

Het religieuze kleed was in de voorbije tijd van grote betekenis: symbolisch en passend in de tijd en levensgewoonten van toen. Het paste in de geslotenheid, waarin de religieuze bewust wenste te leven. Wij staan voor een nieuwe periode. De geslotenheid van onze kloosters is doorbroken; er is veel meer contact met de maatschappij. Wij willen zelf binnen het maatschappelijk kader worden opgenomen, maar daarbij vooral ons religieus-zijn niet verloochenen.

De motieven die geleid hebben tot het experiment waartoe wij nu overgaan, zijn van verschillende aard. Zij zijn bij de enquête vorig jaar naar voren gekomen: men voelt zich nu teveel apart geplaatst, men kan meer zichzelf zijn, met weet zich betrokken bij de secularisatie – men wil niet 'meer' zijn omdat men kloosterling is. En dan komen nog de redenen van praktische aard die hierboven al genoemd zijn.

Uit een brief van het bestuur september 1967:

Terugblik op het experiment kleding

De mogelijkheid tot en de verandering zelf heeft bij alle zusters vragen opgeroepen. Vragen die ons religieus-zijn raken.

'Wat betekenen we nog in deze wereld als wij als religieuze helemaal niet meer opvallen door ons kloosterkleed? Hoe moet het met onze geloften? De gelofte van armoede, als we geld krijgen, over geld beschikken? En de gelofte van gehoorzaamheid als we zelf kiezen wat we dragen? En tenslotte, hoe moet het met onze gelofte van maagdelijkheid als van ons toegewijd zijn aan de Heer geen ander teken overblijft dan de ring, die op iets heel anders kan wijzen?'

Deze vragen zijn zeer belangrijk, want onze levenshouding blijft door de bedoeling van deze ge-loften getekend: dat wil zeggen: ons innerlijk vrij houden van alles om ongehinderd naar Christus en onze medebroeders en -zusters te gaan. Nu het uiterlijk teken wegvalt, zoeken we eigenlijk naar een antwoord op de kernvraag: Wat is religieuze-zijn nu? Het willen zoeken naar dit antwoord is heel positief. We hebben elkaar nodig bij dit zoeken: in de gedachtewisseling van het gesprek, dat de waarheid wil vinden over ons bestaan, maar wij weten, dat we alleen in het geloof in Christus en Zijn blijde boodschap op de goede weg zijn bij het zoeken.

Een teken van herkenbaarheid

Langzaam kwamen de antwoorden en groeiden de inzichten. Er kwamen ook weer nieuwe vragen bij. In de samenvatting van de verslagen over de kleding lezen we ook: 'Allen zijn het erover eens een kenteken te dragen met iets eigens van onze Congregatie'. Wat precies, dat staat er niet bij. De eerste gedachte was aan een eenvoudig kruisje. Later werd be-dacht dat de medaille (met daarop de levens-boom), die samen met de rozenkrans aan de riem hing (ook onderdeel van de kleding), te dragen. Bij burgerkleding was deze medaille echter te groot en te zwaar. Daarom lieten sommige zusters de Levensboom uitzagen en

gingen deze om hun hals dragen. En zo werd dit in de loop van de jaren het herkennings-teken van de Zusters van de Choorstraat!² <

In deze Heeriaan vindt u ook een artikel over het bedrijfsapostolaat. Een toepasselijk voorbeeld dat aanpassing noodzakelijk was. De zusters die er gingen werken, waren de eerste zusters in de Congregatie die 'in burger' gingen.

¹Barbet: een stukje witte stof, dat de plooiën van het onderste gedeelte van de kap verborg en ook het koordje van het kruisje.

²In het Heeriaan zomernummer van 2010 kunt u hierover meer teruglezen.

De Zusters DMJ in Nederland dragen allen burgerkleding, onze zusters in Indonesië echter, dragen wél een habijt en een sluier. Zij leven in een land dat overwegend islamitisch is en hun herkenbaarheid als christelijke religieuze heeft een cruciale functie.

ACTUALITEITEN

Jubilea in 2014

80 jaar in het klooster:

1934 - 27 december - 2014

Zuster Mechtilde Caspers, Sint Jozefoord Nuland

75 jaar in het klooster:

1939 - 24 juni - 2014

Zuster Antonio Verspagen, Sint Jozefoord Nuland

70 jaar in het klooster:

1944 - 27 december - 2014

Zuster Gerarda van den Broek, Sint Jozefoord Nuland

60 jaar in het klooster:

1954 - 24 juni - 2014

Zuster Rosa Wigink, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1954 - 24 juni - 2014

Zuster Wenceslaus van der Zanden, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1954 - 27 december - 2014

Zuster Thea Hendriks, Sint Jozefoord Nuland

1954 - 27 december - 2014

Zuster Alexia Beekman, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1954 - 27 december - 2014

Zuster Switberta Beerendonk, Sint Jozefoord Nuland

50 jaar in het klooster:

1964 - 2 februari - 2014

Zuster Lidwina Verbij, Moederhuis, 's-Hertogenbosch

25 jaar in het klooster (Indonesië):

1989 - 7 juli - 2014

Zuster Lucia The Bie Lan, Gemeente Klaten

ACTUALITEITEN

Zuster Muller project

Het doel van het Zuster Muller project is om mensen die niet (goed) kunnen zien en niet (goed) kunnen horen uit hun sociale isolement te halen door hen zorg en activiteiten (in groepsvorm) te bieden, die passen bij hun behoeften, beperkingen en mogelijkheden.

door Zuster Eugenie Wilbers

In ons huis [Sint-Jozefoord - Red.] woonde een zuster van de Trappistinnen, Zuster Irmgard Muller. Zuster Irmgard kon heel slecht zien en horen.

Zij ging twee keer per week naar Kalorama [zorginstelling - Red.] om te proberen toch nog iets met haar handen te kunnen doen. Zij ging er graag naar toe.

Toen Zuster Irmgard gestorven was, hebben enkele vrouwen in Sint Jozefoord een project opgestart voor de zusters die slecht zien en horen en zij hebben dit project naar haar vernoemd. Ze doen dat met medewerking (van de leiding) van de activiteitenbegeleiding. Ze leren ons dat we best nog wat met onze handen kunnen doen, ook al zien we minder goed.

Wekelijks komen we op woensdagochtend van 10.15 uur tot 12.00 uur bij elkaar en leren er veel. Gewoon proberen, ook al denk je dat je het niet kan!

Zo hebben we al veel gedaan. Een kruisje gemaakt van mozaïek, een schaal gekleed en geverfd. De dames van de activiteitengroep hebben het zelf goed in de vingers en het gaat hen goed af om ons vruchten te laten afwerpen. Het gaat zo goed en het is zo fijn, dat we het erg vinden als zo'n ochtend een keer niet door kan gaan. Laatst zijn we vijf woensdagen druk geweest met het schuren van een steen. Van grof naar fijn, net zolang totdat daar een steen van marmer uit tevoorschijn kwam. Ook

hebben we een danseresje gemaakt van een skelet van ijzerdraad. De (dans)houding mochten we zelf bepalen. Vervolgens bekleedden we het ijzeren skelet met keukenpapier, aluminiumfolie en klei. Tenslotte hebben we haar geverfd en ons danseresje was af! We genieten van het resultaat!

De laatste tijd zijn we bezig met een bal van tempex, die we met plakband, houtwol en verf helemaal omtoveren tot iets moois.

Behalve deze handenarbeid zijn we ook wel eens bezig met spreekwoorden en gezegdes. Of er wordt voorgelezen. Soms maken we een diner klaar, dat we zelf mogen nuttigen. Op een verwendag worden nagels van handen en voeten verzorgd en met een crème ingesmeerd.

We zijn ook eens met een groepje naar een museum in Nijmegen geweest, waar je de kunst mocht voelen met je handen om zo te achterhalen welk materiaal gebruikt was bij de totstandkoming van die kunstobjecten. Veel kunststukken waren van afvalmateriaal gemaakt.

We mogen zeggen dat alle deelnemers aan het Mullerproject er wekelijks echt van genieten. <

ACTUALITEITEN

Reis door Indonesië

In 1938 vertrokken vijf van onze zusters voor het eerst naar Indonesië.

Op 7 juli van dit jaar vierden onze zusters in Wonosobo (Java) hun 75-jarig bestaan. Enkele van ons, de Zusters Annecathrine, Reinilda, Adolphine en ondergetekende, hadden het geluk dat we aanwezig mochten zijn bij dit bijzondere jubileum. Namens ons vieren doe ik hierbij graag verslag.

door Zuster Augusta de Groot

Op 1 juli vertrokken we. In Yogyakarta aangekomen werden we hartelijk ontvangen door enkele van onze medezusters uit Wonosobo, Klaten en Yogyakarta. Dat gaf een sterk gevoel van verbondenheid. Na nog een rit van drie uur kwamen we eindelijk (midden in de nacht) in Wonosobo aan, waar we ook weer van harte welkom werden geheten. Na het bidden van het reisgebed waren we zielsgelukkig toen we ons bed zagen!

Op onze eerste dag kregen we tijd om te acclimatiseren en zagen we onze omgeving voor het eerst! De dag erna bezochten we Grugu, een kampong (dorp) hoog in de bergen. Daar is een dokterspost waar Zuster Magdalene als verpleegster werkt. Dagelijks komen er mensen uit de wijde omgeving haar hulp zoeken. Eenmaal in de week komt er ook een arts voor de ernstigere gevallen.

In de eerste dagen van ons verblijf, kwamen alle zusters van de gemeenschappen naar Wonosobo om met ons het 75-jarig bestaan te vieren en elkaar te ontmoeten.

Op 6 juli om half zes in de vroege ochtend was de inkleding van Zuster Angela en werden Zita en Pauline als postulanten opgenomen en ook Sandra (van Timor-Leste) was er als nieuwe aspirant. 's Middags was de jaarlijkse herdenking op het kerkhof, van onze overleden zusters. Net zoals wij dat hier ook jaarlijks doen op het kerkhof in Sint Jozefoord.

7 Juli was niet alleen de dag van het 75-jarig bestaan. Het was ook de dag dat Zuster Kristiana en Zuster Ignatia hun eeuwige professie aflegden, Zuster Stefanie haar eerste geloften en de Zusters Yosefa en Francisca hun geloften vernieuwden.

En last, but not least vierden Zuster Agnes en Zuster Detta hun zilveren kloosterfeest. De indrukwekkende viering werpt je even terug in de tijd. De tijd van je eigen professie, al zó lang geleden. Maar het roept ook emoties op als je deze jonge vrouwen afscheid ziet nemen van hun ouders. Je beseft ook hoe jammer het is dat er in Nederland geen roepingen meer zijn.

Na de viering was er voor iedereen eten en drinken. Het feest duurde tot 15.00 uur en daarna hielden we siësta.

's Avonds was er een feestavond voor de gemeenschap van zusters zelf, waar iedere gemeenschap iets ten beste gaf en waar ook wij ons steentje bijdroegen door een lied te zingen. Er waren cadeautjes en post voor de feestelingen, ook uit Nederland.

Omdat op 8 juli nog alle Zusters PMY aanwezig waren werd er een Regionaal Bestuur geïnstalleerd in een gebedsviering.

De dagen daarna vertrokken de zusters van de verschillende gemeenschappen weer naar huis, de meesten met hun scooter, anderen met de bus en weer anderen met de auto. Wij vierten reden met Zuster Ien en Zuster Detta naar Banyumas. Samen met anderen (niet-zusters) vangen zij daar dakloze vrouwen op door ze een slaapplek en eten te geven.

Zuster Ien vertelde ons dat ze nog een droom had: Ze zou op het terrein nog vijf of zes huisjes willen bouwen voor rijke mensen die verzorging nodig hebben. Van de opbrengst van de huur van die huisjes zouden ze dan de armen weer kunnen helpen. 'Als je niet kunt dromen is er ook geen toekomst meer', dacht ik. Was het vroeger bij ons ook niet zo? De rijken hielpen ons ook indirect om voor de armen te zorgen. Ook Sint Vincentius deed dit.

We bezochten in Klaten Zuster Agnes en Zuster Lucie, die daar in de parochie werken. Zuster Agnes is daarnaast verantwoordelijk voor het roepingenpastoraat en Zuster Lucie staat voor de klas. We werden zeer gastvrij ontvangen, ook door de muggen!

In Yogyakarta waren de scholen al begonnen en konden we zien hoe er gewerkt wordt met de doofblinde kinderen op het Hellen Keller >

Doofblind jongetje dat zeer behendig is in het braille schrijven (op machine) en lezen.

ACTUALITEITEN

Instituut. Het is er erg sober en er is (te) weinig ruimte. Toch worden er goede resultaten geboekt. Ik ontmoette er kinderen die middels het handalfabet konden communiceren. Zij konden ook braille lezen en schrijven (op een braillemachine).

De zusters zijn bezig (met hulp van de regering) om een plek voor een nieuwe school te krijgen.

In Purworejo geven Zuster Alfonsa en Zuster Cisca voorlichting aan de boeren. Zij leren hen hoe zij efficiënter kunnen verbouwen, maar met eerbied voor de natuur. De zusters hebben een coöperatie opgericht waar de boeren met hun rijst naar toe kunnen en waar die dan opgekocht wordt en wordt verwerkt voor de verkoop. Je merkt dat door deze samenwerking de boeren sterker staan.

Terug in Wonosobo, bezochten we het noviciaat. Er zijn twee novicen, twee postulanten en één aspirant. Zuster Crescentia is de novice-meesteres, maar geeft daarnaast ook les op de school voor dove meisjes. Wij leerden de novicen en postulanten hoe ze eenvoudig kleine geschenkdootjes van perkamentpapier kunnen maken. Het waren snelle leerlingen, want bij ons afscheid kregen we ieder een klein cadeautje verpakt in zo'n doosje.

Met Zuster Yuli gingen we naar de dovenschool en het internaat van de Broeders van Gent. Een erg mooi gebouw (als klooster) met goede lokalen voor de scholen. Jammer dat de kinderen nog vakantie hadden.

De school voor dove meisjes had er inmiddels wel een week opzitten en de kinderen waren weer een beetje gewend. We kregen een rondleiding op Dena Upakara: de school en het internaat. De kinderen reageerden aanvankelijk wat afwachtend op onze aanwezigheid, maar weldra kwamen de reacties los. Wat wil

Het vervaardigen van batik

je ook! Vier van die grote witte vrouwen! Na een poosje werd er zonder enige terughoudendheid naar onze grote voeten en handen gewezen en zelfs onze lange tenen kwamen aan de orde. Dove kinderen zijn in hun reacties toch overal hetzelfde is mijn overtuiging. Waar je ook bent, ze zeggen wat ze zien en hebben er hun eigen gebarentaal bij.

In een van de laatste dagen zijn we naar de coöperatie van kredietbanken geweest, opgezet door Zuster Theresianne. Mensen kunnen er een kleine lening afsluiten, zonder angst voor corrupte ambtenaren. Met die lening kunnen ze een onderneming starten, zodat ze kunnen zorgen voor hun eigen inkomen.

We hebben een goed beeld gekregen van het vele werk dat onze zusters daar doen. Je zou zo graag willen dat er meer zusters bij kwamen om het vele werk te doen, maar ook Pastoor Heeren wilde kwaliteit boven kwantiteit.

Naast het bezoeken van de gemeenschappen hebben we ook veel van het prachtige Java kunnen zien. We bezochten een theefabriek

met grote theetuinen er omheen en kregen er een rondleiding. Op Java wordt veel thee verbouwd, evenals tabak en rijst.

In een prachtige winkel zagen we hoe batik vervaardigd wordt. Dat was heel bijzonder, alleen de omstandigheden waaronder die mensen moesten werken waren beneden peil.

In een openluchttheater zagen we het Ramayana Ballet. Jammer dat het pijpenstelen regende. Na een half uur waren de dansers (en het publiek) zo nat (en koud) dat alles naar het binnentheater werd verplaatst. Deze ruimte was te klein voor het grote ballet, maar dat had weer als voordeel dat wij hun prachtige kostuums en geschminkte gezichten van dichtbij konden bewonderen.

We gingen ook naar een keramiekzaak en mochten een kijkje nemen in de pottenbakkerij. De vrouwen zaten er op een lap op de grond, erg primitief, naar onze maatstaven.

Het paleis van de sultan is dan het tegenovergestelde. Een Javaanse gids die zeer goed Nederlands sprak gaf ons daar een rondleiding. Hij kreeg er geen genoeg van en vertelde honderduit en wij? Wij keken onze ogen uit.

We bezochten een hindoeïstische tempel, waar

Zeng Hè, uit de Ming-dynastie, vereerd wordt als een god door de Chinese volksreligie.

Op een andere plaats hebben we een boeddhistische tempel gezien. Bij die tempel was ook een school, waar kinderen opgeleid worden tot monnik.

Een meer bekend boeddhistisch heiligdom is de Borobudur. Tussen de jaren 750 en 850 gebouwd in de vorm van een stoepa. Dit heiligdom heeft allerlei symbolische betekenissen en je kunt er naar 'het geluk' proberen te grijpen.

Op Java hoor je vaak de luide oproepen tot gebed van een imam.

Als een oase van stilte en rust ligt daar dan zo maar een stiltetuin die we bezochten. Een plek waar bezoekers kunnen komen bidden. In die tuin ligt waarachtig een Lourdesgrot, waar men kaarsjes kan opsteken. Er is ook een berg met een groot H. Hartbeeld en een levensgroot beeld van Jezus aan de voet van de Olijfborg.

Na drieënhalve week vertrokken we boordevol van alle indrukken en ervaringen huiswaarts.

Inmiddels zijn drie van onze Indonesische zusters vertrokken naar Timor-Leste om daar een school voor doofblinde en andere meervoudig gehandicapte kinderen op te zetten. Wij hopen dat hun werk daar mag slagen en wij blijven hen ondersteunen met ons gebed. <

De Borobudur

ACTUALITEITEN

Het 'doen' heeft voeding nodig

Vincentiaanse Pelgrimstocht 2013

De afgelopen tien jaar zijn er vanuit de congregaties van de Zusters van Liefde in Tilburg en de Fraters van Tilburg pelgrimstochten georganiseerd in de voetsporen van Vincentius a Paulo, Louise de Marillac en Frédéric Ozanam. Oorspronkelijk waren deze reizen bedoeld voor zusters en fraters van genoemde congregaties. Later gingen ook religieuzen van andere, op Vincentiaanse spiritualiteit gerichte, congregaties mee. Nog later gingen ook mensen mee die geen lid waren van ordes of congregaties, maar daar wel nauw bij betrokken waren of op andere manieren een binding hadden met wat Vincentius en Louise ons in hun leven en werken hebben voorgehouden. De leiding is elk jaar in handen van een team bestaande uit Zusters en Fraters van Tilburg en een priester.

Van 30 september t/m 13 oktober 2013 vond de tocht voor de vijftiende keer plaats. Een derde van de groep bestond dit keer uit niet-religieuzen, waar ik er een van was. Dat zijn er meer dan ooit. Tjeu van Knippenberg c.m. (Congregatie der Missie of Lazarist*) was voor de tweede maal geestelijk leider op deze bijzondere reis. Hem leg ik enkele vragen voor.

door Brigitte Lutters

Tjeu van Knippenberg is op 13 maart 1937 geboren te Helden Panningen. Hij is opgeleid en tot priester gewijd bij de Lazaristen. Hij werkte op hun kleinseminarie Wernhoutsburg. Vervolgens was hij werkzaam in het Centrum voor Oecumene, in het ziekenhuispastoraat en in het woonwagencamp te Zutphen. Aan de Rijksuniversiteit Utrecht deed hij onderzoek naar de oecumene in Nederland. Daarna was hij achtereenvolgens studentenpastor in Nijmegen, wetenschappelijk medewerker aan de Radboud Universiteit en hoogleraar aan de Universiteit van Tilburg (nu: Tilburg University). Vanaf zijn emeritaat geeft hij cursussen en retraites in binnen- en buitenland, is actief in de Antonius van Padua parochie Nijmegen en staat mede aan de wieg van het Vincent de Paul Center. Hij schreef boeken, onder meer over geestelijke leiding en zielzorg: *Tussen naam en identiteit* (2000), *Towards Religious Identity* (2002), *Existentiële zielzorg* (2008).

Brigitte Lutters in gesprek met Tjeu van Knippenberg

1. De Congregatie der Missie, de congregatie waar u in 1956 bent ingetreden, is door Vincent zelf in 1625 gesticht. Zou je kunnen zeggen dat uw leven zelf een pelgrimstocht is in de voetsporen van Vincentius?

Het grootseminarie van de Congregatie der Missie was gevestigd in de plaats waar ik geboren ben en opgegroeide, Helden Panningen. Zo raakte ik van huis uit vertrouwd met de Lazaristen. Toen ik te kennen gaf priester te willen worden, lagen twee mogelijkheden voor de hand: priester van het bisdom Roermond of missionaris zonder binding aan Nederland. Dat laatste werkte het sterkst op mijn fantasie. Ik was geboeid door spannende verhalen over missiegebieden en als kinderen zagen wij de toekomstige missionarissen wandelen en schaatsen en praten. Op weg naar school keken wij regelmatig over de muur van het seminarie dat 'missiehuis' werd genoemd. Daar

liepen de studenten in groepjes op en neer en onze vraag was steeds 'waar zouden ze het toch over hebben?'. Zo raakte ik als vanzelf in het voetspoor van Vincent. Later, toen ik zelf in dat missiehuis woonde, werd ik lid van een club die Vincent bestudeerde. Ik leerde hem kennen als een ongelooflijk actief man die door alles heen zijn inspiratie niet verloor. Later is Vincent een beetje uit mijn directe gezichtsveld verdwenen, totdat ik in 2011 meeging met de pelgrimage.

2. In alle religies wordt gesteld dat een pelgrimstocht ervaren wordt als een weg die gegaan wordt om thuis te komen. Een tocht naar binnen, kan niet zonder een tocht naar buiten. In hoeverre gaat dit voor u op?

Een mens is altijd onderweg. Je kunt treuzelen of hard lopen, maar niet onderweg zijn is onmogelijk. Voor mij is een pelgrimstocht een gelegenheid om me meer bewust te worden van dat feit. Hoe ben ik onderweg? Waar ga ik naar toe? Wie zijn mijn weggenoten? Het bijzondere van onze pelgrimage is dat Vincent, Louise en Frédéric uitdrukkelijk tochtgenoten zijn. Wij zijn aanwezig op verschillende plaatsen waar hun leven zich afspeelde. Wij volgen die levens en al doende ga je met hen optrekken, krijg je het gevoel hen een beetje te kennen. Door op hun plekken te zijn is er de kans om, zoals jij zegt, met hen van buiten naar binnen te gaan. Voor mij werkte dat het sterkst in de kerk van Château L'Évêque. Vincent is daar ooit naartoe gekomen om zich priester te laten wijden. Wij staan en bidden op die eenvoudige plek. Een enthousiaste Dochter van Liefde vergezelt ons en vertelt. Met zijn dertigen mogen we even van buiten naar binnen gaan.

3. Gaat de persoon Tjeu van Knippenberg mee op pelgrimsreis of is het de lazarist die de andere pelgrims bij de hand neemt en op weg gaat?

ACTUALITEITEN

Mijn bedoeling is om pelgrim te zijn samen met de anderen die deze tocht ondernemen. Ik ben erg blij dat Jan Koppens in Chartres begint met het herdenken van Louise en dat wij afwisselend daarin verder gaan. Zoals in onze parochie, wil ik minstens even vaak kerkgangster zijn als voorganger. Als ik gedurende de tocht een overweging houd, word ik minstens evenzeer geïnspireerd door wat in onze groep gebeurt als door kennis van de bijbel, Vincent of Louise. Het met elkaar onderweg zijn, geeft een steeds nieuw zicht op de oude bronnen.

4. Deze keer was een derde van de groep niet-religieus. Als dat al anders was, in welke zin dan?

Ik heb geen pelgrimage van louter religieuzen meegemaakt. Ik weet dus niet of de deelname van niet-religieuzen de tocht anders maakt. Wat ik wel weet, is dat ik het heel bijzonder vind dat de groep in vele opzichten gemengd is: vrouwen en mannen, leden van congregaties en niet-leden, jongere en oudere mensen, uit Nederland en Indonesië, katholiek en protestant, zeker in hun geloof en tastend op zoek. De veelkleurigheid is een mooie kans om door verschillend gekleurde brillen te kijken naar Vincent en Louise. En dan zie ik nog af van het feit dat het verschil de groep spannender maakt. Alleen al de soorten verhalen en humor, de meer lachende en de meer ernstige gezichten, de spontane en terughoudende reacties maken de tocht tot een feest.

5. Bent u nog altijd in staat om nieuwe kanten van Vincent te zien? Wordt u nog steeds opnieuw getroffen?

Ik ben Vincent nog maar kort geleden opnieuw gaan ontdekken, dank zij de twee laatste pelgrimages. Voor het eerst kwam ik toen op cruciaal Vincentiaanse plaatsen, zoals Le

Berceau. De aanwezigheid op de plekken waar Vincent en Louise leefden, combineerde ik met terugkijken naar de tijd dat ik lid was van de al genoemde Vincent studieclub. In het tijdschrift van het seminarie schreven wij over de spannende fasen van Vincents leven. Wij nodigden André Dodin uit, toen de grote Vincentkenner in Parijs. Hij gaf een driedaagse en wij interviewden hem. Dat was een verrassende tijd van nieuwe kanten ontdekken. Daarna bleef het stil in mij rond Vincent. Maar enkele Nederlandse confraters, met name Gerard van Winssen en Sjef Sarneel, deden onderzoek en legden de resultaten daarvan neer in boekjes en artikelen over Vincent en Louise. Ik raak onder de indruk, leer opnieuw en wordt getroffen door de verrassend creatieve manier waarop deze zielsverwanten leefden, geloofden en liefde organiseerden.

De pelgrimreizigers van 2013

**6. Bekend is dat Vincent, Louise en Frédéric veel werken hebben gestart die heden ten dage nog bestaan.
In hoeverre is het volgens u mogelijk om naar de toekomst gericht Vincents werk te continueren?**

In Parijs hebben we het verhaal gehoord over Frédéric Ozanam, een student die, eeuwen na Vincent, diens werk wilde voortzetten. De Vincentius Vereniging die hij oprichtte heeft alleen al in Brazilië op dit moment 200.000 leden, allemaal mensen die, gezien of ongezien, betrokken zijn op medemensen die fysiek, materieel, psychisch of spiritueel geen goed thuis vinden. Sinds de tijd van Vincent en Louise en ook sinds Frédéric Ozanam hebben er grote veranderingen plaatsgevonden op alle levens-terreinen, zeker ook op het terrein van spiritualiteit en zorg. De verzorgingsmaatschappij

(zoals wij onze vorm van samenleving tot voor kort noemden) geeft bepaalde garanties aan zieken en armen. Natuurlijk blijft er heel veel over dat niet door voorzieningen van de overheid wordt gedekt. Daar ligt voor de Vincentiaanse Familie een blijvende taak. Naar de toekomst toe wordt het steeds belangrijker om de twee pijlers van de Vincentiaanse spiritualiteit in relatie tot elkaar te ontwikkelen: caritas en missie, anders gezegd: liefde en bezieling. Het doen heeft voeding nodig. Liefdewerken behoeven blijvende inspiratie. Daar waar een creatieve verbinding bestaat tussen de alledaagse zorg voor elkaar en de warmte van het evangelie komen Vincent en Louise in 2013 tot leven. <

** Congregatie der Missie, ook wel Lazaristen genoemd naar hun eerste huis in Parijs, het voormalig melaatsenhuis Saint Lazare.*

ACTUALITEITEN

Pater Philippus Philippus OFM Cap.

**Als ik aan Pater Philippus denk, is vaak mijn eerste gedachte:
'Ziedaar een waar Israëliet in wie geen bedrog is'
(Johannes 1 : 48).**

door Zuster Laetantia van Kessel

Op zondag 22 september 2013 hebben we tijdens een eucharistieviering in de kapel stil gestaan bij het 50-jarig priesterfeest van Pater Philippus. Na die viering volgde een gezellig, ongedwongen samenzijn in het restaurant. De sfeer was meteen erg ontspannen en blij. Pater Philippus, die een van onze voorgangers is op de zondagochtend, genoot van de spontane felicitaties van alle trouwe kapelbezoekers, van de koffie en het gebak, van de zang en dans, in het bijzonder van het zingen en dansen van de aanwezige Indonesische Zusters.

Duidelijk was dat het hem raakte. Hij sprak ook zijn dank uit over het nieuwe Zonnelied dat dirigent Jan met ons had ingestudeerd. Na dit alles volgde een warm woordje door Zuster Tine, dat hieronder staat afgedrukt. 'Pater Philippus, wat zijn wij rijk met u! Blijf alstublieft nog heel wat jaartjes.'

'Welkom Pater Philippus, welkom u allen hier aanwezig,

Vandaag mag ik u mede namens, zuster Antonie en mijn medezusters welkom heten. Samen gaan wij uw 50-jarig priesterfeest in de eucharistieviering gedenken en vieren.

Mijnheer van Laarhoven zou zeggen: de zusters hebben weer iets te vieren, want vieren dat kunnen de zusters.

Ja, dat is ook zo, vieren is belangrijk in het leven, het doorbreekt de sleur van iedere dag. Wat is er mooier dan het LEVEN te vieren. Iedere dag die ons wordt geschonken is het waard om gevierd te worden. Maar hoogtepunten vragen om iets extra's en dat doen we vandaag.

We gaan gedenken uw 50-jarig priesterfeest. We doen dit samen met de Heer in ons midden!

Ik heb voor deze dag gezocht naar een lijnen-

spel in uw leven en ik heb, op mijn manier, enkele lijnen ontdekt.

In de 21ste eeuw ga je dan zoeken op Google en toen ben ik heel wat tegengekomen.

Op de eerste plaats heb ik gezocht naar de lijn Sint-Franciscus, Sint-Vincentius en Pater Philippus.

Sint-Franciscus, Sint-Vincentius en Pater Philippus hebben, ook al verschillen ze honderden jaren, een ding gemeenschappelijk: zij huwden met 'Vrouwe Armoede'.

In de levensbeschrijving van Sint-Franciscus staat:

- Hij verlangde er naar een huwelijk aan te gaan met Vrouwe Armoede.

En bij de Kapucijnen staat:

- In de loop der tijd zijn de Kapucijnen altijd trouw gebleven aan hun opvatting van armoede die met zich meebracht staan aan de kant van armen.

In de levensbeschrijving van Sint-Vincentius staat:

- Hij trok zich tijdens zijn leven het lot van wezen, zieke kinderen, gevallen vrouwen, armen, blinden en geesteszieken aan.

In de Constitutiën van onze Congregatie staat:

- Als religieuze gemeenschap zijn wij gesticht en weten wij ons geroepen, om ons op bijzondere wijze te richten op de medemens in nood, met name ouden van dagen, kinderen, gehandicapten en kwetsbaren in de maatschappij.

Onze grond en inspiratie vinden wij in de Blijde Boodschap van Jezus Christus.

Het lijnenspel gaat naar de metgezellen:

- Sint-Franciscus - Heilige Clara
 - Sint-Vincentius - Heilige Louise
- en jazeke.....
- Pater Philippus - heeft meerdere metgezellen en wel de Dochters van Maria en Joseph.

Maar wat heeft Pater Philippus nog meer – weer terug naar Google en toen zag ik: een foto van Pater Philippus en een afbeelding van Sint-Vincentius.

Het lijkt wel of ze op elkaar lijken.

Waarom dacht ik dat – wel de twinkeling in beider ogen. Het optimisme dat me tegemoet straalt, dat trof me.

Maar het zegt ook iets – denk ik – van Sint-Vincentius en uw levensoptimisme – dat is mijn ervaring.

Verder vond ik met Google vele, door u ontworpen, afbeeldingen van Sint-Franciscus. Iedere afbeelding heeft een eigen karakter. Vol bewondering heb ik ze bekeken.

En Pater Philippus, ik heb stil gestaan bij de transparantie van glas. U hebt ons leven verrijkt

met een kleurrijke prachtige levensboom. De boom van staal en glas straalt de veelkleurigheid van ons leven uit.

Transparant en doorzichtig in de lichtere kleuren – maar soms ook wat meer afgesloten in de donkere kleuren.

In onze bestuurskamer een pracht aan glas waarin gesymboliseerd het kleurrijk leven van de zusters van de Congregatie DMJ en PMY. Veelkleurig leven in het ouder worden van ons aardse leven. Mooi, zoals wij in herfstpracht door u zijn weergegeven.

En dan de kleurrijke, sprankelende toekomst van de jonge tak van onze zusters PMY in Indonesië.

Menigeen die in de bestuurskamer komt zegt: "de transparantie van het glas en de symbolische kleuren stralen rust uit."

Tenslotte wil ik u zeggen dat u een waardig opvolger van Mijnheer van Laarhoven bent. Hopelijk mogen wij samen met u onze Heer loven en eren in het delen van Zijn Leven tijdens de Eucharistie zodat wij gesterkt de draad van ons leven kunnen leggen in de handen van onze eeuwige Leidsman en Heer.

Ik wil eindigen met een citaat uit het *Zonnelied* van Franciscus.

*Wees geprezen, mijn Heer, door broeder vuur
door wie Gij voor ons de nacht verlicht
en hij is mooi en vrolijk, stoer en sterk.
Wees geprezen, mijn Heer, door onze zuster,
moeder aarde,
die ons voedt en leidt,
en allerlei vruchten voortbrengt, bonte bloemen
en planten.
Prijs en zegen mijn Heer,
en dank en dien Hem in grote nederigheid.* <

ACTUALITEITEN

Decemberrecept

Luciabroodjes

Wilt u ze zelf maken? Hier is het recept:

Ingrediënten:

350 ml lauwwarme melk – 150 g boter – een paar draadjes saffraan – 2,5 zakje droge gist – 850 g bloem en extra om te bestuiven – ½ theelepel zout – 100 g suiker – 20 gedroogde cranberry's – losgeklopt ei.

Verwarm de melk met de boter tot de boter gesmolten is. Voeg de saffraan toe. Laat afkoelen tot de melk lauw is. Meng in een kom alle ingrediënten en kneed er een soepel deeg van. Voeg eventueel wat extra melk of juist wat extra bloem toe. Laat het deeg in een afgedekte kom op een warme plek ± 60 minuten rijzen of tot het deeg in volume is verdubbeld. Verdeel het deeg in 10 stukken en rol er staafjes van. Leg ze in een S-vorm neer op een ingevet bakblik. Leg een cranberry in het midden van elke krul. Laat de broodjes afgedekt met een theedoek nog ± 30 minuten rijzen of tot ze in volume zijn verdubbeld. Verwarm de oven voor op 200 °C. Bestrijk de broodjes met wat losgeklopt ei en bak ze in ± 15 minuten goudbruin en gaar.

Wegwijzers in de Advent

door Zuster Augusta de Groot

37

De Advent is inmiddels al half voorbij en Kerstmis staat voor de deur. Toch klinken er bijna nog dagelijks woorden van de profeet Jesaja in de teksten van de lezingen in de liturgie en van ons brevier.

Ook horen we hoe Johannes de Doper Jezus aanwijst als degene die komende is. Hij heeft Hem voorzien en nu mag Johannes Hem aanwijzen als degene die groter is dan hij. En terwijl Johannes omringd is door mensen die zich voor bekering tot hem wenden en met wie hij zich intens bezighoudt, staat Jezus tussen hen in en vraagt om gedoopt te worden.

Johannes voelt zich te klein en niet waardig om Jezus schoenriem los te maken. Iets

wat hij in al zijn eenvoud zeker bij mensen gedaan zal hebben om hen te helpen voor zij in het water afdaalden.

Johannes en Jesaja willen onze wegwijzers zijn om richting te geven op onze weg naar Kerstmis.

Mattheüs schrijft in zijn evangelie:

In die dagen kwam Johannes de Doper in de woestijn van Judea verkondigen: 'bekeer u, want het koninkrijk der hemelen is op handen', want hij is het over wie door de Profeet Jesaja is gesproken: 'een stem roept in de woestijn: bereid de weg van de Heer, maakt zijn paden recht'.

In deze dagen is het goed om op zoek te gaan >

naar de 'wegwijzers' voor ons in deze tijd. Ik heb er een stel gevonden, misschien kent u nog anderen:

- Maria, en haar antwoord op de vraag van de engel.
- Jozef, hoe hij voor Maria durft te kiezen zonder dat hij weet waar het toe zal leiden.
- De herders, voor wie iedere ster aan de hemel en ieder kind een godsgeschenk is.
- De H. Lucia, lichtdraagster bij uitstek op de weg naar Kerstmis.
- De H. Augustinus, hij spreekt met Kerstmis over de geboorte van de liefde.
- De H. Vincentius, die in geloof en liefde de handen uit de mouwen stak voor arme en gekwelde mensen.
- De H. Johannes, de evangelist, die Het Woord vanaf het begin predikte met grote liefde.
- Mandela, die de vrede en de vrijheid durft te benoemen en uit te dragen.
- Malala Yousafzai (16 jaar) die opkomt voor 61 miljoen kinderen die geen onderwijs krijgen. (Zij ontving dit jaar de internationale kindervredesprijs).
- Paus Franciscus die Christus' kerk wil leiden zonder pracht of macht en in alle eenvoud dienend wil zijn voor God en mensen.
- Vrouwen, die opstaan tegen vrouwenhandel waar ook ter wereld.
- Zij die kinderen beschermen tegen uitbuiting en verkoop van hun lichaam in de seks- en pornowereld.

Zij allen zijn voorbeelden die het pad begaanbaar maken opdat wij niet verdwalen en het licht blijven volgen, omzien naar elkaar, terwijl wij uitzien naar 'God met ons' Emmanuel.

Ik wens dat ieder van ons een wegwijzer mag zijn voor de ander op weg naar Kerstmis.

Kerstmis

We steken kaarsen aan
en maken eigenhandig licht
en zien uit naar Het Licht
dat niet verbleekt en nooit dooft.

We zoeken sfeer
willen warmte in en om ons
die niet bekoelt
en hartverwarmend is.

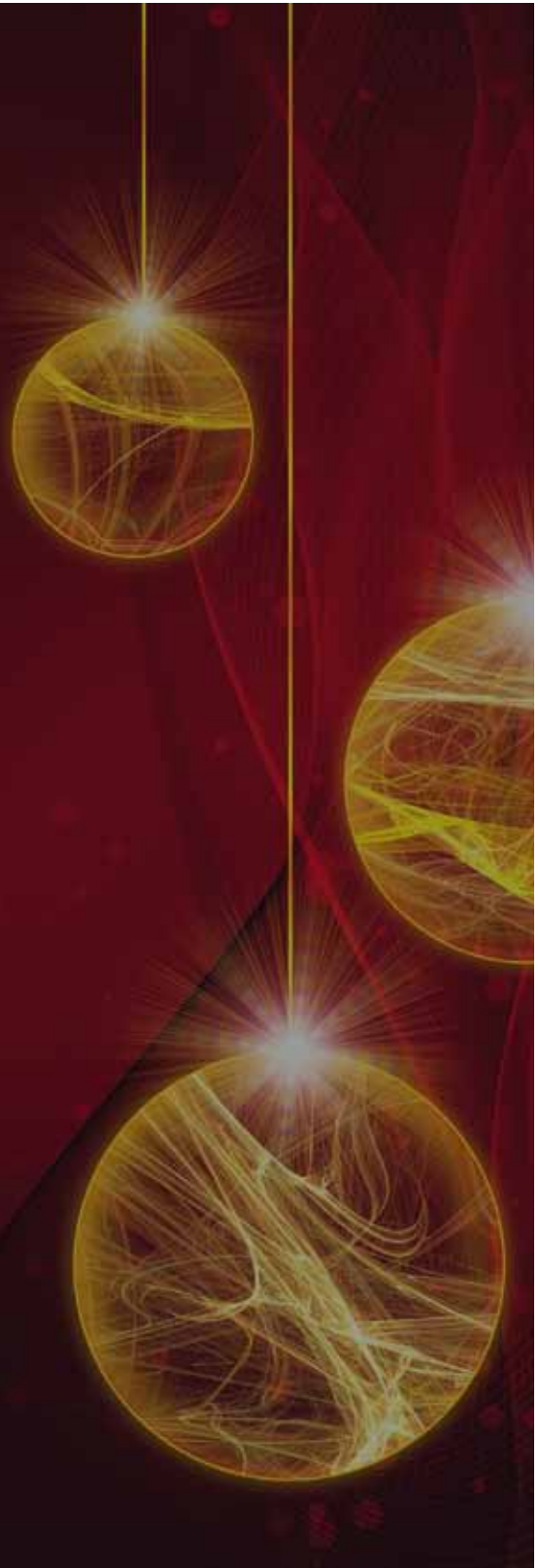
We willen samen zijn
zoeken gezelschap
en we vieren een band
die niet breekt, niet loslaat.

We zingen liederen
en we hopen
dat ons lied nooit eindigt,
nooit verstommen zal.

We zetten een boom
levend groen in dorre winter
en hopen dat het leven niet
voorgoed verdort, afsterven zal.

We zetten een stal
armoe troef, amper onderdak
en we vertrouwen op een thuis
waar we voor altijd geborgen zijn.

Dichter onbekend

Engelen

Boodschappers en beschermers

door Zuster Leonie Rabou

In de decembermaand duiken - meer dan in de rest van het jaar - overall engelen op. De bekendste in de verhalen is wel: de Engel Gabriël, die de geboorte van het Kerstkind aankondigt.

Engelen zijn boodschappers en bemiddelaars tussen 'daar boven' en hier beneden.

Denk maar eens aan het echtpaar Anna en Joachim.

Een engel vertelt hen dat zij ouders van Maria zullen worden.

Vele jaren later verschijnt er ook aan Maria, een engel. Het is Gabriël die haar vertelt dat zij moeder van Jezus zal worden. Gabriël is een van de aarts-engelen¹ met een naam. Zijn feest wordt in de orthodoxe kerk gevierd op 26 maart, één dag na de annunciatie² aan de Moeder Gods op 25 maart.

Gabriël met Maris

Engel Gabriël

- * Hij is de engel die de wil van God bekend maakt aan de mensen. Als teken van zijn functie draagt hij een bode-staf.
- * In zijn andere hand houdt hij een 'diskos' vast, een doorzichtige schijf, die staat voor de kosmos – levensenergie. Het lijkt op een soort pateen³.
- * Gekleed in een lang kledingstuk en getooid met twee vleugels en een half omgeslagen smaragdgroene mantel.
- * Zijn haarlint, dat door de wind wordt bewogen, geeft aan hoe hij de berichten van 'het Hogere' ontvangt.

- * De linten eindigen in een guirlande die uit zijn oren lijkt te komen, als ware het een antenne.
- * Dit zou kunnen duiden op de bijzondere eigenschap van de engelen om de geheime bedoelingen van God te ontvangen en te vertolken.
- * Zijn naam betekent: 'God is kracht' en hij is de engel die voor Gods aangezicht staat. Gabriël: aartsengel van waarheid.

Aartsengelen

Er zijn vele aartsengelen, maar drie ervan zijn wellicht de bekendste:

Gabriël De aartsengel van de waarheid: 'God is kracht'.

Michaël Is de belangrijkste der aartsengelen. Hij is de leider van de hemelse heerschaar, wiens naam een uitdaging is: 'Wie is als God?'.

Rafaël: Engel met de boodschap: 'God geneest'.

Daar zij onstoffelijke schepsels zijn, kunnen engelen slechts op symbolische wijze worden afgebeeld.

Serafijnen⁴

Serafijnen hebben zes vleugels, die het hele lichaam bedekken, alleen het hoofd is zichtbaar.

Gewone engelen

Gewone engelen hebben 'slechts' één paar vleugels. Hun voeten raken amper de grond en herinneren ons eraan dat zij onstoffelijke wezens zijn, men ziet ze ook vaak in een snelle beweging. Ze komen altijd van links op en gaan richting het oosten.

Cherubijnen⁵

Cherubijnen hebben vier vleugels. In het aureool worden vaak de vier evangelisten afgebeeld.

Vroeger thuis bij het avondgebed baden we tot slot:

Engel van God,
die mijn bewaarder zijt,
aan wie de Goddelijke goedheid
mij heeft toevertrouwd,
verlicht, bewaar, geleid
en bestuur mij.

Amen.

¹ Zeer voorname engelen.

² Aankondiging.

³ Gewijde gouden of vergulde schaal die op de kelk meegedragen wordt en waarop de geconsacreerde hostie wordt neergelegd.

⁴ Engel van de eerste rang om Gods troon.

⁵ Engel van de eerste rang om Gods troon.

Symbiose

door Zuster Lisette Swanenberg

Zijn handen zijn groot en grof en sturen heel voorzichtig de aangepaste stoel naar het enige vrijstaande tafeltje. Het dagelijks ritueel begint. Een stoel voor hem, naast die van haar. Daarop zijn plastic draagtas. Haar stoel op de rem. De gang naar de kantine. Twee kopjes koffie. Een met suiker en melk en een gewoon koekje. Een met melk en tweemaal een druk op het blauwe busje Natrena.

Met het vuurrode dienblad baant hij zich een weg door de bezoekers heen. Groetend, knikkend.

Zijn voetstappen doen haar hoofd draaien. 'Zo daar ben ik weer, kijk eens, lekkere warme koffie!'

Buiten vallen de bladeren. Het bezoekuurloopt langzaam vol. 'We hebben geboft, mam, kijk eens, lekkere, warme koffie. Ons tafeltje was nog net vrij!' Hij stuurt het witte kopje naar haar mond. Ze begrijpt het, neemt het van hem over en drinkt.

Een, twee, drie slokken. Zijn toezien oog waakt over de warme vloeistof. Als ze het kopje op haar knie wil zetten, wijst hij naar het tafeltje en schuift het dichterbij. Nu is het zijn beurt om een slok te nemen. Dan, haar aankijkend, 'Jij bent en blijft mijn eigen,

kleine meisje'. Haar ogen zoeken de zijne. Lang en onderzoekend kijkt ze hem aan. Hij zoekt haar frêle vingers. 'Ja, jij bent nog steeds mijn kleine meisje'. Ze glundert. Haar ogen beginnen te twinkelen. Twee seconden vinden ze elkaar in een zoen.

Haar handen zoeken zijn grote knuist en knijpen er in. Steeds weer opnieuw en krachtiger. 'Nu heb ik je vast', zegt ze triomfantelijk. Een uitdaging voor een stoeipartijtje.

Haar bewegingsvrijheid is zeer beperkt geworden. Een brede, witte, verstelbare ceintuur, met grote metalen gaten, heeft haar hermetisch ingesloten.

Alleen de sleutel van het personeel kan haar verlossen. Hij plooit zorgvuldig haar jurk over haar gebroken heup.

Vandaag schijnt ze niet veel pijn te hebben. 'Doet het zeer?' Ze kijkt hem vragend aan, niet wetend waar hij het over heeft. Ze vertelt. Onsamenvangende verhalen. Het hele uur. Hij luistert aandachtig naar haar woorden. Flarden van zinnen verzamelen zich rond de twee stoelen. Van haar woorden vangt hij de zin niet meer. Ze vertelt verder. Het bezoekuurloopt op zijn eind. Haar verhalen zijn verteld.

'Ik moet naar huis', zegt ze. Ze

begint in haar stoel te bewegen. Hij denkt aan het huis, dat ze jaren samen deelden. Ieder voorwerp herinnert hem aan haar. Haar foto van hun veertigjarig feest, toen het al een beetje begon, heeft een ereplaats gekregen. Een witte kaars houdt haar gezelschap en wacht al vier jaar op een vlammetje.

'Menslief ik hou van je', staat er met zilveren letters op.

'Menslief, ik hou van je', schreeuwt het in hem, heel diep van binnen.

Hij woont nu alleen in hun mooie huis. Haar veel te groot geworden kleren kan hij niet weg doen.

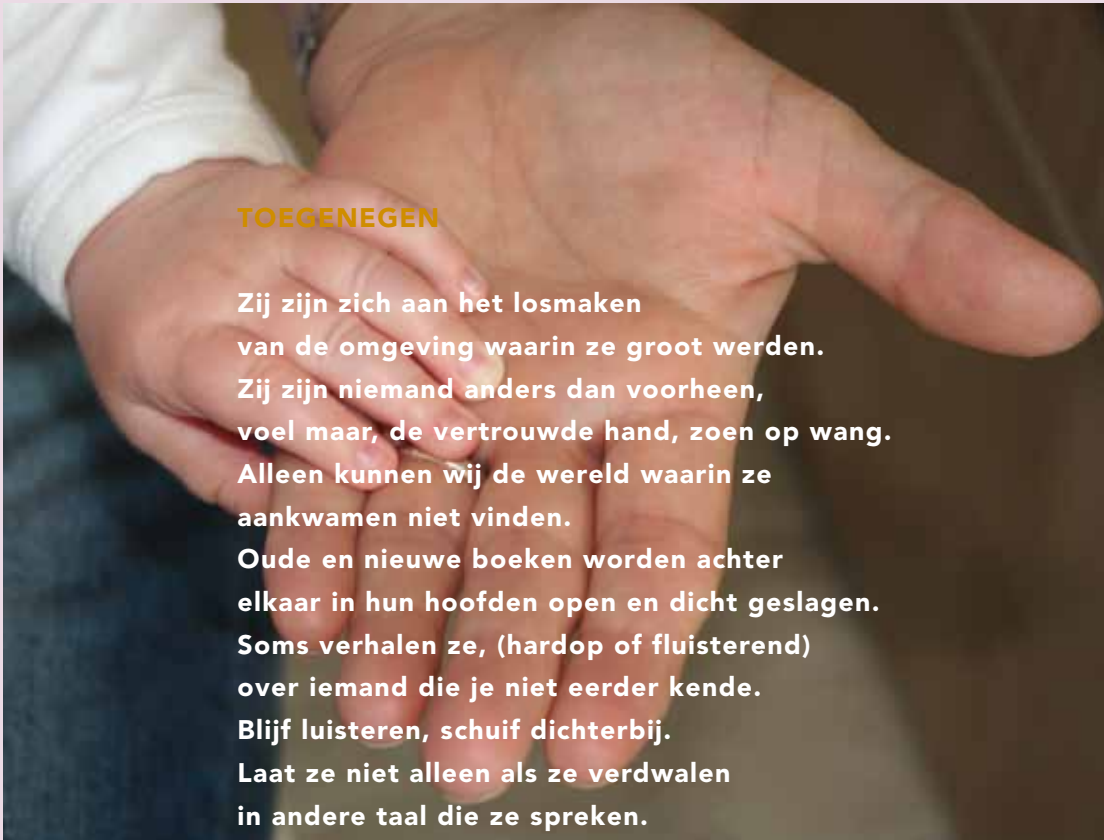
Ze is er en ze is er niet.

'Pap, ik moet nu echt naar huis'. 'Ga je mee?' Hij gaat mee naar haar huis.

Het huis van Alzheimer. De stoel gaat van de rem.

'Ja lieverd, we gaan samen naar huis'.

* Dit verhaal is uit het boek *Vanuit de boom gezien* door Zuster Lisette Swanenberg.

TOEGENEGEN

Zij zijn zich aan het losmaken
van de omgeving waarin ze groot werden.
Zij zijn niemand anders dan voorheen,
voel maar, de vertrouwde hand, zoen op wang.
Alleen kunnen wij de wereld waarin ze
aankwamen niet vinden.
Oude en nieuwe boeken worden achter
elkaar in hun hoofden open en dicht geslagen.
Soms verhalen ze, (hardop of fluisterend)
over iemand die je niet eerder kende.
Blijf luisteren, schuif dichterbij.
Laat ze niet alleen als ze verdwalen
in andere taal die ze spreken.

Maak jezelf niet wijs dat er nog weinig
in hun leven toe doet, wandel genegen
hun naamloze dagen in en uit.
Totdat een vlinder of engel de boeken sluit.

Henk van Zuiden

'Terug' naar het bedrijfsapostolaat

Op 6 juni 2013 vierde Zuster Veronie Franken haar 60-jarig kloosterjubileum in de kapel van ons Moederhuis. Bij deze gelegenheid heeft haar familie pastor Joop Stam gevraagd om voor te gaan in de Eucharistieviering.

De betrokkenheid van pastor Stam bij dit feest riep bij meerdere zusters, die in de IJmond werkzaam zijn geweest, herinneringen op aan het bedrijfsapostolaat waarvan zij 'Aalmoezenier' Joop Stam kennen door zijn grote inzet en betrokkenheid bij de mensen in de industrie.

door Zuster Raphaël Pirovano

Hoe kwamen onze Zusters bij het bedrijfsapostolaat terecht?

Wij zochten in het archief en vonden in de KKC (Kontaktblad Kongregatie Choorstraat) van 1977 een artikel overgenomen uit het EIBA-nieuws (Evangelie Industrie Bedrijfs Apostolaat). Het gaat over Zuster Gerardi, ter gelegenheid van haar 12½ jaar werkzaam-

zijn bij het bedrijfsapostolaat in de IJmond, geschreven door aalmoezenier J.W. (Joop) Stam.

Hieruit blijkt dat bij een bezoek aan het bedrijfsapostolaat Monseigneur Van Dodewaard de vraag stelde: 'Waar is in het werk van het bedrijfsapostolaat de plaats van de vrouw?'

Zuster Maria Alacoque (Ina – Red.) Hassink en Zuster Gerardi Ponsioen.

Hij miste een vrouw in het team vanwege haar eigen inbreng en vanwege het feit dat het aantal werkende vrouwen in de samenleving toenam.

Na overleg met bestuur en team werd aangeklopt bij de Zusters van de Choorstraat. De Congregatie stelde twee zusters beschikbaar en op 28 augustus 1964 begonnen zij aan het werk in de IJmond.

Tekst overgenomen uit het EIBA-NIEUWS, geschreven door Joop Stam:

'Zuster Maria Alacoque Hassink

Zij volgde de opleiding aan de sociale academie en is vanuit het Bedrijfsapostolaat als maatschappelijk werkster haar krachten gaan wijden aan patiënten, o.a. in het Rode Kruis-ziekenhuis te Beverwijk.

Zuster Gerardi Ponsioen

Zuster Gerardi had al een belangrijke werkopdracht binnen de Congregatie achter de rug. En we kunnen ons bijna niet meer voorstellen wat voor een geweldig vreemde en diepingrijpende overgang het voor haar moet zijn geweest om in zo'n 'ruw mannenwerk' als het Bedrijfsapostolaat te stappen. Het waardige kloosterkleed werd verwisseld voor een mantelpakje (voor zon- en feestdagen) en voor een werkjurk. Want na haar officiële installatie op 12 september van datzelfde jaar 'moest' zij de fabriek in om 'te acclimatiseren'. Met medewerking van Hoogovens kwam zij als laborante terecht in de laboratoria van de kooksovens en van 'ijzer en staal'. Zij wist vanwege haar studie voldoende af van natuurkunde en van chemie. Zij heeft ook stage gelopen als ponstypiste en zij heeft gewerkt bij ... 'er zijn nog vijf wachtenden voor u!' in de telefooncentrale van Hoogovens. Wij willen niet onvermeld laten dat een groot aantal kopjes koffie door een 'aardige serveerster' gebracht zijn aan heren achter gesloten deuren. Ondenkbaar was dat voor velen.....in die tijd.....'dat kan toch niet!....een kloosterzuster in een fabriek!' Inderdaad was het vreemd en uniek, maar meer nog: het was één van de eerste tekenen, dat vrouwelijke religieuzen midden in de wereld willen staan, omdat zij daar hun medemensen konden ontmoeten, met hen mee konden leven in hun zorgen en vreugden. (En de meeste mensen leven nu eenmaal niet in een klooster!!!)

Als bijzondere opdracht werd Zuster Gerardi de zorg voor de vrouwen van de Spaanse werknemers gegeven. Dat betekende allereerst: de Spaanse taal leren. Dat is dan ook gebeurd. En langzamerhand kwamen de contacten tot stand via de speciale

vieringen in de Spaanse taal in onze kapel. Maar daarnaast ontmoette zij de Spaanse vrouwen in de fabriek tijdens het schoonhouden van de kantoren.

Ook werd zij dikwijls gevraagd om te tolken in de ziekenhuizen.

(In de eerste jaren van haar verblijf in de IJmond waren er nog maar weinig tolken). Het is bij vele bedrijven gebruikelijk een werknemer, die 12½ jaar in dienst is, een extra maandsalaris te geven. Bij mijn beste weten is dit in kerkelijk werk niet de gewoonte, althans in deze vorm. Maar we vinden er wel wat op! Maar meer nog dan een maandsalaris extra uit te betalen, willen wij als werkers van het bedrijfsapostolaat onze oprechte dank uitspreken voor de

grote toewijding, waarmee Zuster Gerardi zich geeft aan ons werk... ten behoeve van de mensen in de industrie. Veel gebeurt er voor de mensen achter de schermen. Zij is dan coördinatrice op het gebied van het werk tussen de beide teams van evangelie en industrie en het bedrijfsapostolaat. Iemand die weet heeft van 'dagelijks coördineren' beseft wat dit voor energie met zich meebrengt.

Op 28 februari 1977 gedenken wij met dankbaarheid het feit, dat Zuster Gerardi 12½ jaar als onze collega bij het bedrijfsapostolaat werkzaam is. Er is die dag op haar eigen verzoek géén receptie, maar u begrijpt, dat wij deze dag niet zo maar voorbij laten gaan. Zij heeft in ieder geval een vrije dag. Dan zou het best leuk zijn dat óók lezers van EIBA-NIEUWS, die dat willen, een teken van medeleven zouden willen geven. Wij weten zeker dat zij daar gevoelig voor is. En het komt haar ook toe, want u moet weten, dat het verschijnen van het EIBA-NIEUWS voor het grootste gedeelte háár werk is,

Wij zijn de Congregatie van Zuster Gerardi bijzonder erkentelijk, dat het bestuur en vele medezusters het belang van het werk van het bedrijfsapostolaat hebben onderkend en op velerlei wijze hebben gesteund. En de grootste steun is: Zuster Gerardi voor ons werk in de IJmond af te vaardigen.

Zuster Gerardi, als bestuur, collegae en werkers van EIBA, danken wij jou nogmaals voor je geloof, je doorzettingsvermogen en je collegialiteit. Ga niet te gauw weg, want leeftijd is ook betrekkelijk.' <

50

Geboren op
4 maart 1917
te Amsterdam.
Overleden in Sint Jozefoord
te Nuland
op 28 september 2013.
Zij was 77 jaar
onze medezuster.

Zuster Edwarda Sol

*'...Heilige Maria, bid voor ons.
Heilige Moeder van God, bid voor ons.
Heilige Maagd der maagden, bid voor ons. ...' **

Zo herinneren wij ons Zuster Edwarda op Sint Jozefoord. Altijd het Rozenhoedje en de litanie van de Heilige Maagd Maria voorbiddend om 17.00 uur in de kapel. Jarenlang heeft zij dat gedaan. Zij was trouw aan haar gebedsleven en trouw aan de congregatie.

Zuster Edwarda heeft een lang leven van zorg, toewijding en hard werken gekend. Op 4 maart 1917 werd zij in Amsterdam geboren. Zij kwam uit een gezin met 15 kinderen. Op jonge leeftijd ging zij uit werken. Op 19-jarige leeftijd trad zij in bij de congregatie en werd zo een Zuster van de Choorstraat. Haar leven als religieuze stond in het teken van het verzorgen van gehandicapte kinderen. Vol enthousiasme kon zij vertellen over haar vroegere werk en over de eenvoudige hulpmiddelen die in de jaren vijftig voor gehandicapte kinderen werden gebruikt, zoals een houten stoel met wieltjes eronder (nu gebruiken we rolstoelen) en een bolderkar om de kinderen naar school te brengen. Na verloop van tijd haalde Zuster Edwarda als éérste zuster van de congregatie haar rijbewijs. Nu kon zij de gehandicapte kinderen met een busje naar de gezinnen brengen.

In de tijd dat zij bij de Sint Maartenskliniek werkte, was zij degene die de eerste aanzet gaf tot het huisvesten van dieren rondom de paviljoens, zodat de gehandicapte kinderen makkelijker met dieren in contact konden komen. Het begon met een kip, die Zuster Edwarda van haar moeder kreeg. De stichting *Sterk Helpende Handen* bouwde vervolgens hokken en volières, waardoor er allerlei vogels, konijnen, pony's en zelfs een klein aapje, Kobus, kwamen wonen. Zuster Edwarda vertelde: *'De jongens beleefden enorm veel plezier aan het contact met dieren'*.

Van 1952 tot 1964 werkte Zuster Edwarda in Eindhoven en Udenhout. In oktober 1981 kwam zij in Sint Jozefoord wonen, waar zij nog heel wat jaren de taak van groepsleidster op

zich heeft genomen. Vanaf het jaar 2000 is Zuster Edwarda het rustiger aan gaan doen. Zij onderhield haar contacten met familie persoonlijk en met behulp van telefoon en e-mail.

Zuster Edwarda keek dankbaar terug op haar leven en wij geloven dat zij nu *'door de verheven voorspraak van de heilige Maria, die altijd maagd is gebleven, verlost zal worden van de tegenwoordige droefheid en de eeuwige vreugde zal genieten'**. <

Nuland, 28 september 2013
Zusters van Sint Jozefoord

* uit de Litanie van de Heilige Maagd Maria

Geboren op
3 november 1925
te Cromvoirt.
Overleden in het
Jeroen Bosch Ziekenhuis
te 's-Hertogenbosch
op 26 oktober 2013.
Zij was 66 jaar
onze medezuster.

Zuster Willibrord van den Broek

Hoewel wij er allen van overtuigd zijn, dat onze congregatie in Nederland steeds meer geconfronteerd wordt met ziekte en/of ouderdom van de zusters, is het overlijden van een medezuster altijd een droevig gebeuren voor ons allen. Zo ook nu. Onze dierbare zuster Willibrord van den Broek is overleden in het Jeroen Bosch Ziekenhuis. Nadat de arts opname in het ziekenhuis noodzakelijk achtte, is zij per ambulance overgebracht. De artsen aldaar hebben nog getracht haar te behandelen, maar zij ging zo snel achteruit, dat herstel helaas niet meer mogelijk bleek te zijn.

Gedurende het laatste halfjaar namen haar krachten sterk af en verzwakte zij steeds meer. Ook het functioneren van de nieren was niet meer in orde. Zuster Willibrord heeft de ziekenzalving ontvangen van de pastor van het ziekenhuis. Daarbij waren aanwezig zuster Gerarda, zuster Caroline, de zusters van het Bestuur, twee medezusters uit Sint Jozefoord en twee verzorgsters van de ziekendienst van het Moederhuis. Zeer korte tijd na de ziekenzalving is zij overleden.

Zuster Willibrord zal in onze herinnering voortleven als een medezuster die betrokken en zorgzaam was vanuit haar religieuze gedrevenheid. In het Theresiapension in Strijp heeft zij bijna 40 jaar haar goede diensten bewezen en heeft zij op bijzondere wijze leiding gegeven. Ook zuster Caroline was daar in die periode werkzaam. Beiden hebben veel voor elkaar betekend gedurende die jaren.

Nadat Zuster Willibrord en Zuster Caroline in 2004 in het Moederhuis kwamen wonen, is hun wederzijdse zorg, betrokkenheid en vriendschap hecht gebleven. Zuster Caroline ziet met dankbaarheid terug, dat ze speciaal in de periode dat zuster Willibrord verzwakte, veel voor haar heeft kunnen betekenen. Wij hebben ervaren, dat zij dat met veel liefde en zorg heeft gedaan.

Voor Zuster Gerarda en voor de familie is het opnieuw afscheid nemen van een dierbare zus. Laten wij in ons gebed voor Zuster Willibrord, dan ook speciaal Zuster Gerarda, de familie en Zuster Caroline gedenken. Moge onze dierbare Zuster Willibrord rusten in vrede. <

's-Hertogenbosch, 26 oktober 2013
Zusters van het Moederhuis

AGENDA

UITGAANSTIPS

- **Philharmonie Zuid Nederland**

Dicht bij huis (Theater aan de Parade) kunt u genieten van muziek van de violiste Simone Lamsma (door Jaap van Zweden bestempeld als het grootste viooltalent van Nederland). Zij brengt warmbloedig virtuoos vuurwerk van Saint-Saëns. Glazoenovs *Winter* en Tsjaikovski's ballet zorgen voor bij de tijd van het jaar passend tegenwicht.

Zondag 22 december 14.15 uur. Vanaf € 13,50 (Gratis inleiding om 13.15 uur).

- **Senioren expo Veldhoven**

Voor de 12e keer wordt in Koningshof te Veldhoven de Senioren expo gehouden van dinsdag 14 t/m zondag 19 januari. Dit is de grootste 50-plusser beurs in het zuidelijk deel van Nederland. Wilt u een leuk dagje uit, bezoek dan deze beurs. De entree bedraagt € 10,00. Dagelijks geopend van 10.00 - 17.00 uur.

LEESTIPS:

- **Het seniorenbrein**

We maken ons allemaal wel eens zorgen over ons geheugen en ons verstand, zeker als we de vijftig gepasseerd zijn. Maar wat gebeurt er eigenlijk in ons hoofd als we ouder worden? Wanneer begint de achteruitgang? Hoe snel gaat het? En heeft een ouder brein ook voordelen? In dit baanbrekende boek – het allereerste over dit onderwerp – laat **André Aleman** zien dat de achteruitgang vaak minder erg is dan we denken. Maar ook dat ons geheugen al rond ons twintigste begint te haperen. Het seniorenbrein is een verfrissend en informatief boek en geeft aan wat je zelf kunt doen om je hersenen scherp en gezond te houden.
ISBN 9789045019826 € 19,95

- **Red hen die geen verweer hebben**

In dit hartstochtelijke pamflet roept Huub Oosterhuis op tot een ethisch reveil van de theologie. Het hart van de Bijbel is volgens hem het visioen van een rechtvaardige samenleving. De God van de Bijbel is geen onpartijdig opperwezen boven arm en rijk uit, maar de partijganger van de zwakken en armen.
ISBN 9789025901905 € 4,95

- **Na dit leven**

Eben Alexander gaf al vijftien jaar les in de neurochirurgie toen hij een bijna-doodervaring kreeg na een zeldzame vorm van hersenvliesontsteking. Zeven dagen lang was hij buiten bewustzijn, tot hij onverwacht uit zijn diepe coma ontwaakte. Wat hij zich kan herinneren uit die tijd staat voor altijd in zijn geheugen gegrift: hij is ervan overtuigd geraakt dat er meer is na de dood. In dit fascinerende boek vertelt hij zijn ongelooflijke verhaal.
ISBN 9789400501904 € 17,95

KIJKTIPS:

- **Brava tv**

Met de tv-zender Brava NL Klassiek is Nederland een nieuwe cultuurzender rijker. Opera, klassieke muziek en ballet is vanaf nu toegankelijk voor een breed Nederlands televisiepubliek van muzikliefhebbers. Nergens ter wereld bestaat een televisiezender met 24 uur per dag zendtijd voor klassieke muziek uit eigen land. Op de site vindt u de gids www.bravanlklassiek.nl

- **Omroep MAX**

Omroep MAX is een publieke omroep voor mensen van vijftig jaar en ouder en werkt vanuit de leef- en denkwereld van die leeftijdsgroep.

Ouderen zijn belangrijk in onze maatschappij. In de overdracht van kennis, als collectief geheugen, voor het besef van normen en waarden en als bindende factor in veel maatschappelijke en sociale omgevingen. Want ouderen hebben de meeste ervaring met het leven van iedereen in de maatschappij. De MAXimale levenservaring maakt ouderen bijzonder en daarom is voor de naam MAX gekozen. www.omroepmax.nl

LUISTERTIPS

- **Opera Luistercursus**

Aan de hand van complete muziekvoorbeelden uit veertig beroemde werken wordt de geschiedenis van de opera beschreven. Een mini-cursus op twee cd's. De muziekvoorbeelden zijn zo gekozen dat alle facetten van opera aan bod komen: de ouverture, de aria, het ensemble, de koorzang, de finale, etc. Op beide cd's zijn stemmen te horen van fameuze zangers als Placido Domingo, José Carreras en Montserrat Caballé.

€ 19,95 www.bravanlklassiek.nl

- **Filosofen van de 20e eeuw**

De twintigste eeuw heeft een vrijwel onuitputtelijke rijkdom aan filosofische ideeën opgeleverd. Er leefden in deze eeuw meer filosofen dan in alle voorgaande eeuwen tezamen. Deze serie hoorcolleges maakt deze rijkdom zichtbaar aan de hand van acht vooraanstaande denkers en de wijsgerige stromingen die ze vertegenwoordigen. Aan bod komen Russell, Husserl, Wittgenstein, Heidegger, Reichenbach, Sartre, Popper en Van Orman Quine.

€ 17,25 onder andere te bestellen bij www.bol.com maar ook elders verkrijgbaar.

COLOFON

**Tweeënveertigste jaargang,
Nummer 4,
December 2013**

De Heeriaan is een uitgave van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph (Zusters van de Choorstraat). Het blad verschijnt viermaal per jaar in de maanden maart, juni, september en december en wordt in een oplage van 500 exemplaren onder relaties verspreid.

Redactie:

Brigitte Lutters (hoofredactie)
b.lutters@congregatiedmj.nl
(073) 6904 623 (rechtstreeks)

Anne-Marie Coopmans
archieff@congregatiedmj.nl

Zuster Veronie Franken
v.franken@cdmj.nl

Zuster Til Lagerberg
t.lagerberg@cdmj.nl

**Kopij voor de volgende
Heeriaan uiterlijk inleveren op
30 januari 2014.**

**De voorjaarseditie ligt rond
15 maart op uw deurmat.**

DANK – DANK – DANK

**Wij willen iedereen die een
bijdrage heeft geleverd – in
welke vorm dan ook – aan
de totstandkoming van de
Heeriaan in 2013 enorm
bedanken. We hopen dat
we ook in 2014 weer een
beroep op u mogen doen.**

**Redactie Heeriaan: Zr. Til,
Zr. Veronie, Anne-Marie en
Brigitte**

DE HEERIAAN
WINTER 2013